

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul V

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Un

Nr. 21

CLUJ, 15 Noembrie 1928

exemplar:
Lei 30

CUPRINSUL

PROGRESE ȘTIINȚIFICE: Cum se creează instituțiile de cultură la Cluj — — — — —	Dr. Al. Borza
PROBLEME SOCIALE: Repartizarea proprietății agrare în Țara moșilor — — — — —	Petru Suciu
Congresul internațional al artelor frumoase — — — — —	Ion Mușlea
EUROPA CONTIMPORANĂ: Ideia morții la Francezi — — — — —	Adrian Corbul
Democrația elvețiană — — — — —	Calus Bardoși
FIGURI REPREZENTATIVE: Hippolythe Adolphe Taine — — — — —	Tib. Boldur
Ralph Waldo Emerson — — — — —	Ion Colfescu
ACTUALITAȚI: Schimbare de regim — — — — —	Horia Trandafir
PAGINI LITERARE: Patru conferințe despre istoria anglo-română, de N. Iorga — — — — —	Nicolae Petrescu
„Studii eminesciene” — — — — —	Rom. Demetrescu
Editorii englezi — — — — —	Emil Isac
Ovidiu — Tristia V, 5 — — — — —	Șt. Bezdechi
Povestea mormintelor — — — — —	Ion Munteanu
PROBLEME ECONOMICE: Lupta contra epizootiilor (urmare și sfârșit) — — — — —	N. Ghiulea
CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Apel — — — — —	D. V. Toni
FAPTE, IDEI, OBSERVAȚIUNI: Sărbătoarea Poloniei. — Lucian Blaga a fost recunoscut la Berna! — — — — —	Red.

REDACTIA ȘI ADMINISTRATIJA: CLUJ, PIATA UNIREI No. 8, CALEA VICTORIEI No. 51

Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite în America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an

Cronici culturale și artistice

APEL

În vara trecută, când s'au împlinit douăzeci de ani dela înființarea Universității Populare „Nicolae Iorga” din Vălenii de Munte, o anumită recunoaștere s'a îndreptat de pe întreg cuprinsul țării către instituția culturală, care a contribuit și contribuie și astăzi mai mult ca toate la formarea conștiinței naționale active și luptătoare a neamului românesc.

Nu se poate arăta însă recunoștință marelui școli de românism dela Văleni numai prin vorbe, fie ele oricât de frumoase și chiar oricât de sincere, ci trebuie să i-se dea sprijin real, ca să i-se asigure și dezvoltare și dăinuire.

Vechea sală de cursuri, ridicată înainte de războiu cu foarte puține mijloace prin entuziasmul câtorva tineri, nu mai este încăpătoare pentru numărul din an în an tot mai sporit de auditori români și minoritari și cari aleargă la isvorul de lumină din orașelul de pe valea Teleajenului.

Clădirea unui nou local a devenit o imperioasă necesitate, Universitatea Populară „Nicolae Iorga” nu mai poate dăinui apoi fără să aibă ca anexe ale ei localuri proprii pentru Cantină și Cămine.

Un comitet de inimoase doamne, în frunte cu Dna Eufrosina Preot N. Popescu, a făcut în anii din urmă adevărate minuni pentruca în condițiuni extrem de grele, să funcționeze cămine și cantină, dar în viitor, cu tot devotamentul acestor nobile Doamne, nu știm de se vor mai putea susține.

În cel mai scurt timp va trebui deci să se ridice în Văleni noua clădire a Universității Populare „Nicolae Iorga”, precum clădirile necesare Căminelor și Cantinei.

Comitetul Asociației Cursiștilor dela Văleni a lansat liste de subscripție pentru strângerea fondurilor și va aviza și la alte mijloace în vederea acestui scop.

El face apel la toate conștiințele românești, la toți cei cu grijă de viitorul neamului, să nu precupețească sprijinul material ce li-se cere.

Cei dintâi cari au datoriat să răspundă cu sufletul la acest apel sunt foștii auditori ai cursurilor de vară dela Văleni. Nimeni nu cunoaște mai bine ca dânsii însemnătatea operei culturale și naționale ce o săvârșește acolo de atâția ani îndelungați — fără nici un ajutor din partea Statului — profesorul Nicolae Iorga și de sigur nu-i unul din aceștia care să nu păstreze în suflet neuitate amintiri din zilele trăite sub farmecul neasemuit al cuvântului marelui semănător.

(Continuare în pag. 391.)

ASTRA

PRIMA FABRICĂ ROMÂNĂ DE
VAGOANE ȘI MOTOARE S. A.

Capital social Lei **420.000.000** deplin vărsat.

Uzinele în ARAD.

- VAGOANE DE PERSOANE, de lux și de marfă.
VAGOANE CISTERNE pentru petrol, benzină, uleiuri, alcool, acid sulfuric, etc.
VAGOANE pentru CĂI ferate industriale, forestiere, miniere, Decauville, etc.
REZERVOARE pentru petrol, benzină, apă, etc., de orice formă și capacitate.
CAZANE DE ABURI de înaltă presiune, CAZANE „CORNWALL”, „TISCHBEIN”, „DÜRR-MÖDLING”, etc.
CONSTRUCȚIUNI de fier, stâlpi și suportți, nituiți. Poduri și construcțiuni statice.
PIESE DE FORJĂ de orice fel.
ARCURI DE SUSPENSIUNE pentru locomotive, vagoane și automobile, precum și arcuri de tot felul.
INSTALAȚIUNI și Unelte pentru industria petroliferă.
BUTOAIE DIN TABLĂ neagră sau galvanizată, în diferite dimensiuni, pentru transportul produselor petrolifere, a uleiurilor, spiritului, etc.

Pentru oferte a se adresa:
DIRECȚIUNEI UZINELOR,
ARAD.

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ BILUNARĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
Ion Clopoțel

Redacția și Administrația:
CLUJ, { Calea Victoriei 51. Telefon: 308
Plaza Untrei No. 8.
CLUJ, 15 Noembrie 1928

Anal V N-ra 21
Un exemplar: Lei 30

Cum se creiază instituțiile de cultură la Cluj

Datorez cu o lămurire publică numeroșilor prieteni și cunoscuți, cari văzând an de an progresele în organizarea migăloasă a grădinii botanice din Cluj, m'au întrebat de atâtea ori de „fondurile” cheltuite de Stat pentru această instituție.

Răspunsul meu va fi poate și o contribuție modestă la istoria sbuciumatelor eforturi făcute de „generația Unirii” pentru a înzestra acest colț de țară cu instituții de cultură moderne.

La înscăunarea noastră la Cluj am găsit un loc foarte potrivit pentru o grădină botanică, dar complect neamenajat. Nevoile didactice reclamau de urgență grădina. Știam că și pentru cultivarea marelui public ce înseamnă o asemenea instituție. Imi dam seama și de îndatorirea noastră internațională, de a pune în locul instituției ungurești una mult mai bună și de a crea un mare depozit de plante și semințe românești, reclamate de specialiștii apusului. Aveam și datoria de a întemeia o vatră pentru cercetări științifice.

Fondurile inițiale de 100,000 le-a dat Consiliul Dirigent, apoi Secretariatul general al instrucției. El fost min. Anghelescu încă a dat în prima sa cărmuire fonduri mari pentru apeduct și palmariu.

A urmat apoi criza vintilească. Mici fărâməturi de mai cădeau din sacul ministerului....

Am fost nevoit să aplic metode puțin universitare pentru continuarea unui lucru bun început. Comercializarea florilor și fructelor.... Taxe de intrare... Am fiert și am vândut chiar țuică de fructe... Au urmat cerșitoriile pela autorități, bănci.... Așa se completează suma de 180,000 Lei dela Stat cu încă 1½—3 sute mii Lei. Când nu ajung nici aceste sume, se construiește à conto o florărie, o casă ori se cumpără pe așteptare

un aparat, se tipărește pe credit revista....

Și grupele noi se înfiripă una după alta, se croesc drumuri, apar etichete lămuritoare, se îngrămădesc comorile de plante românești și străine, se înmulțesc aparatele în câmpurile de experiențe, se îngroașă publicațiile științifice.

Vedem, simțim cum ne onorează străinătatea cu încrederea ei tot mai mult. Azi 55 reviste botanice străine ni se trimit în schimbul „Buletinului” nostru botanic și mai bine de o sută grădini botanice străine fac schimb de semințe. Directorul este invitat la congrese internaționale.

Ceeace ne mângăie mai mult este încrederea și atențiunea ce începe să ne arate marele public și autoritățile din țară.

Lucru de necrezut: primim daruri și ajutoare din toate părțile!

Iată câteva dovezi scoase din cronica anului curent.

Ministerul de Justiție, (Direcțiunea generală a inchișorilor) — ce-i drept, nu fără stăruințe — ne-a cedat un complex de cinci sere de fier, care se aflau la fostul Institut corector, acum Școală de Arte și meserii, în Cluj. Florăriile acestea, — în preajma războiului cele mai moderne din Ardeal. — fuseseră lăsate în părăsire și ruină. Luate de aci și reclădite în noua grădină, la primăvară, ele vor da însăfășit adăpostul convenit numeroaselor plante interesante, înghesuite acum prin cele 7 sere neîncăpătoare ale grădinii. Direcțiunea va isbuti poate să instaleze într'o seră primită în dar și un acvariu pentru nuferii din tropi — aceste minuni ale Naturii — care n'au fost încă cultivate în țara noastră.

Ministerul Instrucțiunii n'a fost prea darnic cu noi în anii din urmă, pe lângă toată admirația pe care o

aveau șeful departamentului și toate organele oficiale pentru această nouă instituție culturală a Clujului românesc. Anul acesta i-a dăruit doar 20 mii de cărămizi din cele declarate „deteriorate” la clădirea monstrului de „Institut de Fiziologie”, care nu prea are șanse de a fi terminat curând. Din aceste cărămizi s'a construit o casă mare de locuit pentru oamenii de serviciu ai grădinii, cărora se datorește în mare parte dezvoltarea rapidă și starea înfloritoare a grădinii.

Îngrijirea socială pentru acești slujitori ai grădinii formează de altfel un punct însemnat din programul de organizare al instituției. Pentru hrana lor sufletească s'a instalat aci un cerc cultural al „Astreii” cu o bibliotecă populară. Din casele grădinarilor și funcționarilor grădinii pleacă zilnic 17 copii la școală, iar 11 nevrăstnici rămân încă pe acasă. O adevărată „grădină de copii”! Ceeace înseamnă, că la această instituție ne năzuim să facem și adevărată „biopolitică” românească, de fapte și jertfe.

Interesul marelui public pentru Grădina botanică s'a manifestat și în acest an impunător. Au fost înregistrați 30,000 de vizitatori în cursul acestei veri! Toți oaspeții străini ai Clujului s'au perândat pe aci, ori au fost conduși de prietenii numeroși ai grădinii prin acest „colț într'adevăr apusean” al orașului nostru, — cum ne măguleau unii. Afluența aceasta mare a publicului românesc, minoritar și a oaspeților din țări străine este îmbucurătoare pentru Universitatea noastră, care prin puține instituțiuni ale sale mai are prilej să se pună astfel în contact cultural cu lumea extrauniversitară. Înseamnă însă și o complectare a fondurilor grădinii, prin taxele zilelor cu plată. Consiliul orașului Cluj

încă a apreciat bineșor însemnăta-
tea pentru oraș a unei grădini botani-
ce bineorganizate și bineîntreținute,
dându-i o subvenție a 50 mii lei.
Camera de Comerț, băncile „Albi-
na” și „Centrală” încă au ajutat-o
cu câteva mii de lei.

Mai încurajatoare pentru direcție
au fost darurile de plante vii pri-
mite dela particulari. După super-
bul palmier dăruit de dl Dr. G. Po-
pescu-Turda a urmat o minunată
Euphorbia splendens donată de dl
Vaida-Voevod, apoi un Cycas și un
Philodendron rar dela dl Dr. Gh.
Brândză din București, pe lângă nu-
meroase daruri mai mărunte. Acea-
sta a fost și o mângăere pentru pa-
gubele pricinuite de vizitatorii an-
culți, care rup, calcă toate culturile
și încreastă toate băncile.

Am fi îngrați, dacă nu am arăta
oci cu recunoștință, că autoritățile
pentru reforma agrară au atribuit
grădinii botanice 10 terene mari și
mici în cuprinsul Ardealului, ca rez-
erve științifice și parcuri naționale,
care vor fi păstrate neatinsă, pen'ru
ocrotirea naturii. Comisia monu-
mentelor naturii a dat de curând un
fond destul de însemnat pentru îm-
prejmuirea lor.

Astfel prin ajutorul, bunăvoința și
simpatia tuturor, progresează zi de
zi Grădina Botanică din Cluj, în-
butul lipsei de fonduri dela Minister-
ul Instrucțiunii pentru înzestrarea ei
cuvinită cu clădiri și instalații. Cu
ajutorul tehnicienilor pricepuți gru-
pați acum la grădină, am isbit să
dăm în scurtă vreme o organizație
definitivă și complectă acestei insti-
tuții, spre folosul științei și culturii
naționale, dacă n'am fi avizați veș-
nic numai la supliciu cerșitoriei isto-
vitoare și la daruri întâmplătoare!
Facultatea de Științe a hotărât de
curând — cerând aprobare și dela
Minister — crearea unui „Comitet
al Grădinii Botanice”, din care ar
face parte dl primar, donatorii mai
însemnați, delegații facultății și ai
administrației universitare.

Poate pe această cale se va rea-
liza dorința unanimă a prietenilor
culturii, de a vedea cât mai curând
terminată și înzestrată complect cu
sere și muzeu grădina botanică din
Cluj. Ori își va înțelege și Ministe-
rul datoria?

După zece ani de muncă și după
rezultatele promițătoare de până a-
cum, ne-am putea aștepta și la acea-
sta, în cinstea sfintei „Uniri”!

Prof. Al. Borza.

Ovidiu

Tristia V. 5.

Aniversarea soției pretinde a sa sărbătoare

Obșnuită: voi mâni, jertfa pioasă gătiți!
Astfel, cândva a nevestei ziua de naștere — poate —
Și Odiseu o serba unde-i al lumii sfârșit.

*Relele mele uitând, curios să vorbească a mea limbă,
Ce desvătătu-s-a — cred — vorbe priinde-a rosti.*
Azi să îmbrac un candid vesmânt neasemeni cu soarta-mi,
Haină, pe care o port numai odată pe an.
Să îmi înalț un altar de iarbă din pajistea verde,
Vatra calduță gătind cu împletite cununi.

*Rob, dă-mi încoace tămăia, ce flacăra 'ngrașe, și vinul
Pur, care pârâe 'n foc când îl stropești pe altar.*
Scumpă a Nașterii zi, deși ești departe, senină
Rogu-te-'ncoace să vii, nesemănând cu a mea.

*Dacă o cruntă durere cândva frământă pe soția-mi,
Fie scutită pe veci, prin suferința-mi, de ea:
Năvăl ce fu de curând de furtună mai mult ca lovită,
Lin să îi fie de-acum drumul pe-al mării întins!*

*Parte să aibă de casa-i, de patria ei, de-a sa fată:
— Fie deajuns că a lor lipsă o sufer doar eu —
Dacă din partea iubitelui soț ea a fost fericită,
Fie-i alt traiului rest de orișice nour ferit.*

*Trăiască iubind pe Ovid de departe, c'așa e silită.
Și să își vadă sfârșind, cât mai târziu viața ei.
„Și pe a mea” vream să zic, dar mi-e teamă să nu-i molipsească
Cruntu-mi destin și-acei ani câți îi mai sânt dăruți.*

Sigur nimic nu-i pe lume. Au cine crezut-a vreodată

C'o să ajung să serbez ziua aceasta 'ntre Geți!
Uite cum boarea îndreaptă fumul ieșit din tămăie
Înspre-a' Italiei părți și-nspre prielmicul loc!
Este o simțire-așadar și'n pâcla ce iese din flăcări
Cu dinadinsul de-al tău, Pontule, cer ea fugi.
C'u dinadinsul când jertfa comună ardea pe altarul
Celor doi frați blestemați, cari între ei s'au ucis,
Negrul de fumuri vârtej, desbinându-se însuși în sine,
S'a desfăcut în doi stâlpi, parcă la ordinul lor.
Știu că odată spuneam că aceasta e peste puțință
Iar pe-al lui Batus fecior îl socoteam mincinos.
Cred acum tot, când văzui că te'ndrepti înspre Latiu, cuminte
Nour, cu spatel'e'ntors înspre Arcturu 'nghețat.
Dacă o zi ca aceasta nu se ivea, eu, sârmanul,
De-o sărbătoare micicând parte aci nu aveam.
Ea zămislit-a virtuți cum aveau eroinele acelea,
Cărora tată le fu Eetion și Icar.

Azi s'a născut cuvînța și cinstea și buna credință.

*Însă în ziua de azi nu s'au născut bucurii,
Ci suferință, necaz, un destin de virtute nevrednic
Ș'ndreptățite jeliuri pentru un pat văduvit.
De-altfel o cinste 'ncercată în vremi de restriște găsește
Chiar în al său nenoroc stofta elogiului ei.*

*Da, ar fi fost Penelope ferică, dar fără de slavă,
Dacă Ulise cel dur nu ar fi dat de necaz.*

*Dacă în Teba intra Capaneu, câștigând biruința,
Poate Evadne de-ai săi nici cunoscută n'ar fi.
Dintre-a' lui Pelias fete ce e doar una slăvită?
Pentru că luă de bărbat pe-unul ce multe-a îndurat.
Dacă un altul sărea întâi pe nisipul dardanic,
De Laodamia azi nu am avea ce vorbi.*

*Și a ta cinste — precum ai fi vrut — rămânea neștiută
Dacă un vânt priincios pânzele mele umfla.*

*Ci, o voi zei și tu, Cezar, ce fi-vei cândva printre dânsii —
— Cât mai târziu, când o fi vârsta lui Nestor s'ajungi —
Mă aștept, nu de mine, căci știu că îmi merit pedeapsa,
Ci de-aceia ce-atât suferă, vai, pe nedrept.*

Șt. Bezdechi

TARA MOŢILOR

III. Situația economică a populației

1. Repartizarea proprietății agrare

Repartizarea e făcută pe categorii și pe proprietari. Să luăm mai întâiu repartizarea pe categorii economice.

Comuna *Câmpeni* are grădini 78 jugh, arător 1690, fânaț 1216, pășunat 681, pădure 1713. Totalul hotarului e 5637 jugh. cad. Se vine pe locuitor 1.81 jugh.

Bistra are o întindere de 4-ori mai mare decât *Câmpeni*. Are: 21,566 jugh. cad., care se repartizează: grădini 36, arător 4980, fânaț 1877, pășunat 2909, pădure 11,399. Se vine pe locuitor 5.14 jugh.

Certegea are o întindere de 7463 jugh., cu următoarea repartizare: grădini 46, arător 1364, fânaț 1097, pășunat 654, pădure 4209. Se vine pe locuitor 6.50 jugh.

Săcătura are o întindere de 7245 jugh., ce se repartizează: grădini 90, arător 1347, fânaț 970, pășunat 2430, pădure 2172. Se vine pe locuitor 3.66 jugh.

Neagra are o întindere de 14,429 jugh. cad., ce se repartizează: grădini 102, arător 2288, fânaț 2581, pășunat 1898, pădure 7375. Se vine pe locuitor 4.78 jugh.

Alba cu Arada au o întindere de 19,440 jugh., ce se repartizează: grădini 156, arător 4004, fânaț 4688, pășunat 1087, pădure 9017. Vine pe locuitor 2.80 jugh.

Scărișoara cu Arieșeni au o întindere de 31,846 jugh., cu următoarea repartizare: grădini 82, arător 3200, fânaț 4139, pășunat 3099, pădure 20,608. Se vine pe locuitor 4,60 jugh.

Avram Iancu are o întindere de 17,011 jugh., ce se repartizează: grădini 114, arător 1030, fânaț 3155, pășunat 2188, pădure 10,524. Se vine pe locuitor 4.50 jugh.

Vidra are o întindere de 9942 jugh. repartizate: grădini 148, arător 1533, fânaț 2014, pășunat 899, pădure 5348. Se vine pe locuitor 3.75 jugh.

Ponorel are o întindere de 5626 jugh., ce se repartizează: grădini 52, arător 1821, fânaț 776, pășunat 308, pădure 2669. Se vine pe locuitor 3.10 jugh.

Sohodol are o întindere de 11,867 jugh. cad., ce se repartizează: grădini 45, arător 3721, fânaț 3326, pășunat 657, pădure 3209. Se vine pe locuitor 2.58 jugh.

Repartizarea propr. agrare pe categorii economice

No. cor.	Comuna	grădini	arător	fânațe	pășune	pădure	neproductiv	Total jugh.
		în jughere cadastrale						
1	Câmpeni	78	1690	1216	681	1715	239	5637
2	Bistra	36	4980	1877	2909	11399	366	21566
3	Certegea	46	1364	1097	654	4209	91	7463
4	Săcătura	90	1347	970	2430	2172	236	7245
5	Neagra	102	2288	2581	1898	7375	183	14429
6	Albac							
7	cu Arada	156	4004	4688	1087	9017	488	19440
8	Scărișoara							
9	cu Arieșeni	82	3200	4139	3099	20608	717	31846
10	Avram Iancu	114	1030	3155	2188	10524	—	17011
11	Vidra	148	1533	2014	899	5348	—	9942
12	Ponorel	52	1821	776	308	2669	—	5626
13	Sohodol	45	3727	3326	657	3209	218	11867
Total:		949	26784	25839	16810	78246	2540	152072

Întreagă regiunea industriei lemnului are o întindere de 152,072 jugh. cad. Acestea se repartizează în modul următor: grădini 949, arător 26,984, fânațe 25,809, pășunat 16,840, pădure 78,245, iar neproductiv 2540.

Raportată această întindere la întreagă populația se vine pe un locuitor 3.80 jugh.

Așa ar fi pentru cazul când întreagă această întindere ar fi a locuitorilor. Dar nu e a lor întreagă. Sunt însemnate întinderi cari nu aparțin comunelor, Composesoratorilor și statului. Avem, în felul acesta, patru feluri de proprietăți: 1) ale statului, 2) comunale, 3) urbariale sau posesorale și 4) particulare.

Proprietatea agrară se repartizează, după proprietari, în felul următor:

În hotarul comunei *Câmpeni* au: urbariaștii 1316 jugh. cad., comuna 485, confesiunile 14, particularii 1822.

În hotarul comunei *Bistra* au: statul 2759, urbariaștii 2135, comuna 1189, confesiunile 34, particularii 34, particularii 15,451.

În hotarul comunei *Certegea* are statul 785, urbariaștii 1650, comuna 1447, confesiunile 34, particularii 3547.

În hotarul comunei *Săcătura* au: urbariaștii 1199, comuna 133, particularii 6013.

În hotarul comunei *Neagra* are statul 2026, urbariaștii 2193, comuna 19, particularii 10,191.

În hotarul comunelor *Albac* și *Arada* are statul 1691, urbariaștii 2886, comuna 3743, confesiunile 42, particularii 11,126.

În hotarul comunelor *Scărișoara* și *Arieșeni* are statul 14,993, urbariaștii 193, comuna 10, confesiunile 5, particularii 16,647.

În hotarul comunei *Avram Iancu* are statul 4069, urbariaștii 2976, comuna 2563, confesiunile 74, particularii 7328.

În hotarul comunei *Vidrei* au urbariaștii 1639, comuna 3488, confesiunile 20, particularii 4795.

În hotarul comunei *Ponorel* au urbariaștii 1296, comuna 1264, confesiunile 41, particularii 2625.

În hotarul comunei *Sohodol* are statul 18, urbariaștii 300, comuna 211, particularii 11,338.

Tabloul de jos arată lămurit repartizarea, după proprietari, a proprietății agrare.

În rezumat:

Statul are 26,341 jugh., urbariaștii au 17,583, comunele 14,552, confesiunile 266, iar particularii 93,110. Cu alte cuvinte: proprietăți de ale statului și colective sunt: 58,962 jugh., iar particulare 93,110 jugh. Din proprietatea particulară se vine pe un locuitor 2.34 jugh. cad.

În întinderea suprafețelor însirate până aici nu se cuprind suprafețele cu cari comunele din această regiune au fost împroprietărite. Le dăm și acestea.

Câmpeni a fost împroprietărit cu 3095 jugh. pădure și pășune, dintre cari 1948 jugh. din pădurile contelui Andrassy.

Bistra cu 2364 jugh. pădure și pășune, dintre cari 252 jugh. din pădurile contelui Andrassy.

Repartizarea proprietății agrare după proprietari

Nr. crt.	Comuna	Proprietatea					Total
		statului	urbani	comunală	confesiunilor	particulară	
1	Câmpeni	—	1316	485	14	3822	5637
2	Bistra	2759	2135	1189	34	15449	21566
3	Certegea	785	1650	1447	34	3547	7463
4	Săcătura	—	1199	133	—	6013	7245
5	Neagra	2026	2193	19	—	10191	14429
6	Albac cu Arada	1691	2886	3743	42	11126	19446
7	Scărișoara cu Arieșeni	14993	193	10	5	16647	31846
8	Avram Iancu	4069	2976	2563	74	7328	17010
9	Vidra	—	1639	3488	20	4795	9942
10	Ponorel	—	1296	1264	41	3625	5626
11	Sohodol	18	300	211	—	11338	11867
Total		26341	17883	14552	206	93110	152072

Certegea cu 1122 jugh. pădure și pășune, dintre cari 588 jugh. din pădurile contelui Andrassy.

Săcătura cu 293 jugh. pădure.

Albac cu 2266 jugh. pădure.

Arada cu 3880 jugh. pășune.

Scărișoara și Arieșeni cu 16,819 jugh. pădure și pășune, dintre cari 5100 jugh. sunt din hotarul comunei Valvăul ung. jud. Cluj, iar 10,910 jugh. din moșia episcopiei unite dela Oradea.

Avram Iancu cu 5829 jugh. pădure.

Vidra cu 2518 jugh. pădure și pășune, dintre cari 2435 jugh. din hotarul comunei Măguri jud. Cluj.

Ponorel cu 2893 jugh. pădure și pășune, din cari 2729 jugh. din hotarul comunei Măguri.

Sohodol cu 2130 jugh. pășune, din pădurile contelui Andrassy.

Suprafețele, unde nu am indicat pe foștii proprietari, sunt toate luate din ale statului.

Pentru o mai amănunțită specificare dau mai jos tabloul împroprietărilor, făcut în baza datelor comunicate de Consilieratul agricol din Turda.

Tabloul împroprietărilor

Nr. crt.	Comuna	A fost împroprietărită	
		cu păduri jugh.	cu pășune jugh.
1	Câmpeni	—	843
2	Bistra	—	2068
3	Certegea	—	502
4	Săcătura	—	293
5	Neagra	—	—
6	Albac	—	2266
7	Arada	—	—
8	Scărișoara	—	799
9	Arieșeni	—	—
10	Avram Iancu	—	5829
11	Vidra	—	1057
12	Ponorel	—	1368
13	Sohodol	—	2130
Total:		15025	28174

Satele nu sunt prea mulțămite de felul cum au fost împroprietărite.

Impărțirea terenurilor se face la București, fără cunoașterea precisă a terenului.

Albacenii bunăoară, trebuie să capete pădure și pășunat pe Dorna și Căleteanu. Încă nu li s'a dat în seamă. Aradanii țin că Dorna e a lor din bătrâni. De aceea s'au sculat asupra albăcenilor cu săcuri. Era să fie vărsare de sânge. Prin intervenția cu tact a administrației, oamenii s'au mulcomit. S'a hotărât totuș să se dea Albăcenilor. Pe Dorna pasc, deocamdată și vitele aradanilor și ale albăcenilor.

Caz analog s'a petrecut cu muntele Calineasa, pe care mai nainte l-au ținut scărișoreni în arândă dela episcopia gr.-catolică din Oradia de foarte mulți ani.

Poporația acestei regiuni a primit prin împroprietărire 15,025 jugh. pădure — și 28,174 jugh. pășunat.

În total: 43,199 jugh. cad.. Din acestea 29,972 jugh. cad. în hotarul județului Cluj.

Dacă adaugăm suprafața împroprietărită la suprafețele aflătoare în proprietatea posesorilor, a comunelor, a confesiunilor și a particularilor, vom căpăta întinderea întregii proprietăți agrare colective și individuale, — de care dispune — poporația acestei regiuni. Această întindere de 169,010 jugh. cad. Pe un locuitor se vine 4.25 jugh. cad.

Se poate pune acum întrebarea: poate trăi o poporație dintr'o regiune muntoasă din această suprafață? Poate trăi un om din 4.25 jugh. cad. loc de munte?

Întreagă suprafața proprietății agrare (în afară de a statului) are următoarea repartizare generală: cultivabil (păduri, arabil, fânaț) 53,769 jugh., păduri 93,271 jugh., pășunat 44,984 jugh. Arător e numai 26,984 jugh., ceace vine pe o gură de om 0.75 jugh., adică abia treisferturi de jughăr. Jughărul la munte produce foarte puțin. 8 feldre de grâu cât se samănă pe jugh., abia aduc când anul e bun 12 feldere, adică 1 jugăr produce abia două măji. În cele mai multe cazuri, abia se scoate sămânța. Un țaran consumă anual cam 24 feldre bucate (grâu, porumb) în mijlociu. Treisferturi de jugăr îi dau abia 6 feldre. Restul trebuie să și-l aducă dela „țară”.

Întreagă poporația acestei regiuni, adică 40,000 de guri, au lipsă de aproximativ 800,000 feldre bucate. Vre-o 200,000 feldre le produc acasă. Restul de 600,000 feldre le aduc pe „osie” dela țară, cu care și cu căruțe. Socotit în bani, luând feldra numai cu 100 lei, se vine 60 milioane Lei. Atâta trebuie să dea moșii an de an pentru bucate. O sumă foarte mare, dacă ținem seamă de greutatea de traiu și de muncă din această regiune. Dacă repartizăm această sumă, se vine pe om 1500 Lei. Atâta trebuie se câștige fiecare anual spre a-și putea cumpăra bucatele de cari are lipsă. O familie de 5 membrii are lipsă de cel puțin 7500 Lei spre a-și procura bucatele ce-i lipsesc.

De aici se poate vedea foarte marea deosebire ce este între condițiunile de viață ale moșilor și ale poporației mai dela șes sau a celor dela „țară” cum zic ei.

Mai la șes jugărul produce în mijlociu 7 măji. Așa că la șes producția alor 2 jughere ajunge pentru întreținerea unei familii de 5 membri. La munte abia 7 jughere produc 14 măji bucate.

E bine să se cunoască și repartizarea proprietății particulare pe categorii de proprietate. Numai așa ne

vom putea face o icoană apropiată de realitate despre situația agrară a acestei populații. Pământul e puțin productiv, dar cu toate acestea e un important mijloc de existență. Dacă nu le aduce bucate de ajuns, le aduce nutreț. Iar nutrețul e indispensabil pentru pașterea viteilor, pe care o practică moșii pe o scară destul de întinsă.

Întreagă regiunea are: 7156 proprietari cu avere dela 0.5—10 jugh.; 1054 proprietari cu avere dela 10—50 jugh.; 26 proprietari cu avere dela 50—100 jugh.; 9 proprietari cu avere dela 100 jugh. în sus.

Cifrele sunt și aici numai aproximative. Cu toate acestea se vede inegalitatea de repartizare. O icoană mai clară ne-am putea face numai în cazul, când am ști câtă suprafață stăpânește fiecare categorie de proprietari. Aceste date însă statisticele oficiale comunale nu le au. Un fapt, cu toate acestea se poate stabili: și aici, ca pretutindeni la țărănimea noastră, e prea mare proprietatea mică și minusculă sub 10 și sub 5 jugh.

No. cor.	C o m u n a	Câți proprietari au			
		dela 1—10	dela 10—50	dela 50—100	dela 100—200
1	Câmpeni — — —	635	121	2	1
2	Bistra — — —	634	206	4	2
3	Certegea — — —	244	108	2	2
4	Săcătura — — —	350	75	—	—
5	Neagra — — —	328	285	7	—
6	Albac — — —	640	10	—	—
7	Arada — — —	690	20	—	—
8	Scărișoara — — —	1038	—	11	1
9	Arieșeni — — —	336	2	—	2
10	Avram Iancu — — —	670	130	—	—
11	Vidra — — —	500	80	—	—
12	Ponorel — — —	200	10	—	—
13	Sohodol — — —	891	7	—	1

E și aceasta una dintre cauzele pauperizării acestei regiuni. **P. Suclu.**

PROBLEME SOCIALE

Congresul internațional al artelor populare

„Societatea de mâine” a consacrat, în numărul ei din August, un articol congresului care a avut loc la Praga între 7 și 13 Octombrie. Se arăta în acel articol importanța acestui întâi congres internațional de acest gen și se făceau o mulțime de rezerve, ba chiar de pronosticuri pesimiste asupra felului în care țara noastră va fi reprezentată la o adunare care va avea un ecou atât de răsunător în lumea întreagă.

Câteva amănunte despre organizația și felul cum a decurs congresul, felul în care am fost reprezentați și hotărârile luate, credem că nu vor fi de prisos, cu atât mai mult, cu cât despre acest congres periodicele noastre nu s'au ocupat aproape deloc.

Adunarea dela Praga s'a distins prin două însușiri: organizarea ei se datorește inițiativei Societății Națiunilor, mai bine zis Comisiunii internaționale de cooperare intelectuală. Cel ce a sugerat acolo ideea unui congres de artă populară, a fost, e bine să se știe, profesorul Focillon, prietenul țării noastre. În al doilea rând, congresul dela Praga a fost întâiul congres internațional de artă populară. A aduna aproape trei sute de persoane specializate în studiul artelor populare — nu e lucru puțin! Reușind să facă aceasta, Societatea Națiunilor a arătat că întâiul congres convocat din inițiativa sa, răspunde într'adevăr scopului ei: de a contribui la o înțelegere cât mai desăvârșită a popoarelor.

Organizația științifică a congresului a fost încredințată Institutului internațional de cooperare intelectuală din Paris. Trebuie să însemnăm necondiționat numele celor doi oameni cari s'au străduit

mai mult pentru reușita lui: R. Dupierreux, șeful secției relațiilor artistice a Institutului — secretar general al Congresului, și cunoscutul folklorist A. van Gennep, consilierul științific al adunării dela Praga. Organizația locală a fost încredințată unui comitet cehoslovac, pus sub prezidenția dlui Milan Hodza, ministrul instrucției, și alcătuit din cele mai cunoscute personalități științifice ale Cehoslovaciei. Cu toate dificultățile pe cari le prezenta un congres atât de populat, acest comitet s'a achitat în mod satisfăcător de însărcinarea sa.

Invitațiilor pe cari comitetul central al congresului le-a adresat de cu vreme atât comisiilor naționale de cooperare intelectuală, cât și guvernelor diferitelor țări, li-s'a răspuns în mod entuziast. Totuși, trebuie să însemnăm că nu toate țările au fost reprezentate cum ne-am fi așteptat. O țară cu o artă populară de un interes atât de important ca Jugoslavia, n'a prezentat nici o comunicare. Cu Bulgaria s'a întâmplat cam la fel. Suedezii au lipsit în urma morții directorului vestitului lor muzeu de folklor din Stockholm. Nici Italia și nici Sovietele n'au participat.

Totuși, 23 de țări au fost reprezentate și peste 300 de comunicări anunțate. Se vede imediat justificarea măsurii de a se lucra în secții. Ele au fost în număr de cinci, împărțite astfel: I. Chestiuni referitoare la istorie, meșteșug, muzeologie, generalități. Putem spune că aici au fost cele mai interesante debateri, ceace e ușor de închipuit, dată fiind natura comunicărilor, personalitățile dela masa prezidențială (Prof. Focillon și Prof. Haberlandt) și a membrilor secției. Sec-

ția II, sub prezidenția directorului muzeelor din Lipsca dr. Graul, asistat de Prof. Tzigara-Samurcaș ca vicepreședinte, s'a ocupat de chestiuni din domeniul artei lemnului, pietrei, metalelor ceramice, sticlăriei, etc. A treia secție a fost consacrată țesăturilor, broderiilor, dantelelor și costumelor. Secția IV s'a ocupat exclusiv cu muzica populară. În fine a cincea a fost consacrată dansurilor și reprezentațiilor dramatice ale poporului.

În debaterile acestor secții au ajuns comunicări din cele mai variate domenii ale artei populare. Dela chestiuni generale și de metodă, până la monografiile asupra unor chestiuni ca: opinciile castilane, dansurile javaneze, formele de imprimat turc în Olanda, desenele Indienilor „Zuni”, teatrul de umbre în Japonia, dantelele provenșale, etc. O variație într'adevăr rar întâlnită, la care se adăuga aceea a documentării speciale fiecărei secții: gramophon, vioară, voce, dansatori, proiecțiuni și filme.

Multe din comunicări interesau și arta noastră populară. Astfel: bisericile de lemn din Ucraina, ceramica anabaptiștilor moravi, dansurile slave, teatrul de păpuși, etc. Delegații noștri au luat și parte activă la discuțiile iscate în jurul acestor comunicări. Ei însă nu s'au mărginit numai la atâta, ci au contribuit și cu comunicări proprii.

Am amintit mai sus despre rezervele ce se făceau în legătură cu participarea României la congresul dela Praga. S'a scris și despre „felul nătâng în care promitem să luăm parte la el”. Din fericeire aceste pronosticuri nu s'au împlinit. Nu am procedat ca Spaniolii, de pildă, cari au anunțat câteva zeci de comunicări și n'au ajuns să țină nici cinci. Și nici ca Italianii, Bulgarii și Sărbii cari n'au făcut nici o comunicare (și nici n'au anunțat de altfel). Comunicările noastre au avut poate greșeala să fie anunțate cam târziu, dar principalul e că s'au ținut.

Președintele delegației românești, dl. prof. I. Bianu, n'a fost absent, ca atâția alți șefi de delegație, dela solemnitatea deschiderii și astfel a putut saluta congresul și vorbi despre arta noastră populară. Delegația oficială românească a făcut următoarele comunicări:

Prof. Al. Tzigara-Samurcaș: Supraviețuirea preistorică în arta țaranului nostru. Artă populară sau artă țărănească? Cauzele decadenței artei țărănești.

Tiberiu Brediceanu: Istoricul și starea actuală a cercetărilor despre muzica populară românească.

Artur Gorovei: Ouăle încondeiate la Români.

Ion Mușlea: Icoanele pe sticlă la Români din Ardeal.

A mai ținut o comunicare și dl. Em. Riegler-Dinu: Hora, maqam-ul și cântecul popular în orientul european.

Delegația românească s'a prezentat cât se poate de onorabil. Dl. Tzigara-Samurcaș, luând de atâtea ori cuvântul la discuțiile din diferitele secții, a făcut să răsunere mereu numele țării noastre. Dl. Tiberiu Brediceanu ne-a reprezentat în discuțiile din secția muzicală. Ceilalți doi delegați, împreună cu dl. Tzigara-Samurcaș, au lucrat mai mult în secția II, în care dl. Gorovei, prin comunicarea sa asupra ouălor încondeiate, a reperat un adevărat succes, atrăgându-și din partea președintelui — o autoritate ca prof. Lehmann — aprecierea: „comunicarea constituie o capodoperă și un model”. Ne-ar părea bine ca dl. Titus Bunea, care anunța cu atâtea disprețuitoare uimire această „singură” comunicare românească, să vadă procesul verbal ale secției II, ședința VI, în care s'a consemnat această apreciere.

Dacă ar fi să obiectăm ceva compunerii delegației românești, ar fi faptul, că ea n'a avut reprezentanți în două secții: aceea a țesăturilor și aceea a dansurilor și reprezentațiilor dramatice. În această ultimă secție, Englezii au venit, ca întotdeauna, foarte bine pregătiți și au știut reproduce, cu vre-o 12 dansatori costumați, ca documentare a unei comunicări, dansuri rituale populare din Anglia. Asemănarea unora din ele cu jocul căluserilor noștri era atât de frapantă, încât un specialist român ar fi avut un succes deosebit vorbind despre dansurile noastre similare și originile lor la noi și în Balcani. Iată pentru ce regretăm că dl. Romulus Vuia a fost împiedecat să participe la congresul dela Praga.

Asigurarea reușitei acestui congres n'a fost deloc ușoară. Să nu se uite că el și-a început lucrările fără ca noțiunea de artă populară să fie suficient clarificată și fără ca să i se fi dat o definiție acceptată de majoritatea cercetătorilor. Apoi comunicările intrate veniau din domenii așa de diferite, încât adeseori îți venia să te întrebi ce legătură au ele cu arta populară. Dar a fost un congres de recunoaștere, acesta, întâiul, chemat în primul rând

să pornească o mișcare, să reunească eforturi izolate, să confrunte documente adeseori ignorate. În privința aceasta el și-a îndeplinit perfect misiunea! Cele cari îi vor urma nu vor mai fi silite să îmbrățișeze întreg domeniul, atât de vast, al artelor populare, ci se vor mărgini la câteva puncte pe cari să le adâncească și rezolve, și nu numai să le atingă, ca la Praga.

Dar ar fi greșit să se creadă că congresul n'a avut și rezultate mai precise. Cel mai important este desigur crearea celui organism permanent care va fi „Comisia internațională a artelor populare” la care au aderat deja 25 de națiuni și ai cărei 5 membri sunt autorități recunoscute: d-nii Horák (Cehoslovacia), Jullien (Franța), Lehmann (Germania), Haberlandt (Austria) și Schrijnen (Olanda). Urmează să se formeze în fiecare țară un Comitet național pentru studiul chestiunilor de artă populară, compus, firește, din specialiști. Acestea, ca și comitetul central, vor lucra pentru congresele viitoare.

S'au votat și o seamă de moțiuni, dintre cari multe sunt de o importanță indiscutabilă și de a căror realizare, se vor ocupa, în limitele posibilității, comitetele amintite, precum: Crearea unui centru internațional de arhive de artă populară, dotat cu documentație foto-cine-și fonografică; organizarea de muzee de artă populară, în special de muzee în liber, în cari publicul să poată lua contact în chip mai direct cu manifestările simțului artistic popular, și unde ar urma să se dea audii muzicale, dansuri și serbări populare*); organizarea metodică a culegerii (înregistrării) sistematice a cântecelor populare; schimbul sistematic de personal și obiecte între muzee; o mare manifestație radiofonică internațională în cursul căreia să se transmită la cât mai multe posturi cele mai caracteristice cântece ale diverselor națiuni; o reprezentație de caracter internațional, dând o selecție de dansuri și cântece populare caracteristice, executate în costume naționale și acompaniate de instrumente naționale; în fine, pregătirea unei expoziții internaționale de artă populară, care va avea loc în 1934, la Berna.

Iată program și teren de lucru pentru comitetul de cinci — dar și pentru noi. Am văzut că România a fost bine reprezentată la congres. Pentru ce n'ar fi însă și mai bine, în viitor? Sprijinul statului nu va lipsi desigur nici pentru pregătirea viitoarelor congrese — cum n'a lipsit nici de data aceasta — și nici pentru prezentarea noastră în chip onorabil la manifestațiile de artă populară de cari am amintit și cari vor urma congresului dela Praga, și mai ales pentru expoziția dela Berna. Material de studiat și de expus oferă arta poporului nostru, din belșug. Nu rămâne decât ca specialiștii din comisia noastră națională să-l studieze ei înșiși și să-și găsească colaboratori între tinerii cari se disting și cari trebuie

încurajați. Astfel vom avea o falangă de cercetători și în acest domeniu, care la viitoarele congrese să facă cinste artei noastre populare.

Ion Mușlea

*) Un astfel de muzeu în liber intră cu totul în vederile Muzeului Etnografic din Cluj, inaugurat astăvară și dacă împrejurările vor fi favorabile, e f. probabil ca bazele lui să se pună în curând.

REDAȚIONALE. — D. Olimpiu Boitoș, secretar de redacție al Societății de mâine și asistent al seminarului universitar de istorie a plecat la Paris pentru a-și completa studiile universitare ca membru al Școlii române dela Fontenay aux Roses. Încă dintr'al 2-lea an de apariție a revistei dsa a colaborat statornic, cu succes și cu talent, la munca organizată a Societății de mâine, inițiindu-se desăvârșit în toate tainele redacționale și de estetică tehnică. Dorim reușită deplină acestui intelectual înzestrat, pentruca la întoarcere să poată contribui cu greutatea unei pregătiri universitare occidentale la prosperitatea culturii românești.

Totodată anunțăm cu plăcere, că secretariatul revistei noastre a fost reluat de d. Ion Breazu întors la Cluj după doi ani de frumoase studii la Sorbona. D. Ion Breazu a fost membru al pomenitei Școli române din Franța și a publicat studiul interesant Edgar Quinet et les Roumains in Mélanges de l' Ecole Roumaine en France V. 927.

Bibliografie

Fântâna darurilor, revistă de cultură creștină (Anul I, No. 1) cu colaborarea dlor Pr. Toma Chiricuță, A. Lascarov-Moldovanu, G. D. Ungur, Sanda Mateiu, Ioan Bancilă, I. Gr. Oprișan, etc., etc.

A apărut:

MĂINE
poesii de A. Cotrus

Lei 60.

Ideia morții la Francezi

Intr'una din zilele senine și blânde dela începutul lui Octombrie, treceam prin fața cimitirului Montmartre. Ar fi mai just să scriu că treceam deasupra lui, pe unul din podurile suspendate de pe cari privirea se scoboară printre nenimăratele morminte albe, negre sau roșiatice, de marmură sau de bronz, dealungul cărora razele de soare se împletesc cu florile, cu candelile și cu coroanele artificiale. In jurul meu Parisul răsuna de mii de glasuri, trecătorii se grăbeau pe străzi, sunetele automobilelor se întindeau prin spațiu în unde aspre, râsetele de femei vibrau cristalin în aerul călduț al începutului de toamnă. Jos însă, în țințirimul din Montmartre, copacii își întindeau umbra peste mule de cruci somptuoase ori modeste. Pe cărările verzi și drepte, bărbai și femei înaintau domol, și mersul lor se resimea parcă de gravitatea tăcută și blândă a locașului etern. Contrastul evident între sgomotul vieții de sus și între tristețea gloajină de jos, mă oprî căteva clipe pe puntea suspendată. Apoi, scoborii scările și intrai în cimitir.

Cine cunoaște țințirimurile Parisului, nu se va mira de această vizită curioasă. Nu este nevoie să ai pe cineva, rudă sau prieten, care își doarme somnul de vecie sub glia cutărui cimitir, ca să fii ispitit a pătrunde pe teritoriul sfințit al morților. In Franța nu există grădina mai bine întreținută ca țințirimurile ei. Nu numai atât: orice privescete macabră e surprimată, iar inscripțiile de pe pietre se resimt doar de o melancolie blândă, iar nici decum de gânduri desperate sau groaznice. Ai spune că totul este astfel aranjat, ca și cum răposaii n'ar fi încetat o clipă să ia parte la viața marelui oraș în care a locuit odată. De jur împrejurul lor Parisul își întinde existența-i imensă, făcută de bucurii și de suferințe, de întineric și de scânteeeri, de bogăție și de mizerie. Aspectul cimitirelor nu numai că nu-i dezolează pe parizieni, dar îi domolește. Infățșarea externă a morții nu dă naștere la scene de frenzie și nu evocă în ei acea groază quasi-epileptică care scutură sufletele slavilor, bunăoară. Rare-ori, vei întâlni pe străzile marelui oraș convoiuri funebre, urmate de înși, bărbai sau femei, cărora durerea să le inspire răcnete de desperare, sau contorsțiuni convulsive.

Cât de fals judecă străinii această pudoare a jălii la occidentali! Nu odată am auzit din gura lor, sau am ghicit în duhul lor, acuizarea de insensibilitate. Ei ar trebui să-și spună totuși că o rasă afinată ca rasa franceză, și parizienii în particular, e capabilă să simtă cel puțin tot atât de adânc ca ori-care altă rasă.

Cu toate acestea, aparența le e potrivnică. Convoiturile funebre cari parcurg străzile Parisului se disting, într'adevăr, printr'o corectitudine care pare excesivă străinilor obișnuți în țara lor a da curs unei dureri îndreptățite. Cum am spus însă, discreția aceasta a jălii este numai exterioară. Femeile care-și conduc soții la cimitir și mamele cari își înmormântează copii, dacă nu-și smulg părul din cap și dacă nu răcnesc de desnădejde nu sunt mai puțin desperate ca în alte țări. Rubrica faptelor diverse e dovadă acestei stări de lucruri. Nu e zi să nu citești în ziare că soțul cutare se sinucide pe mormântul soției lui și că această mamă se asfiziază în odaia ei, neputând supraviețui fiecei ei răposate.

Atunci, cum se explică extraordinara stăpânire de sine care-i împiedică pe părinți să-și urle desnădejdia în urma carului funebru purtând la țințirim ființa care le-a fost ce au avut mai scump în lume? In urma cărei tradiții au dobândit parizienii strania și admirabila — da, admirabila — pudoare a jălii lor profunde? Cauzele sunt două și le vom analiza pe rând.

Mai întâi de toate avem educația — adecă a doua noastră natură, care ne impune gesturi și fapte ale căror rădăcini nu le găsim în străfundul nostru sufletesc. Și educația locuitorilor unui mare oraș este în mare parte inspirată de ceea ce voi numi solidaritatea masei. In blocurile imense de piatră cari sunt casele Parisului și în cari apartamentele ocrotesc sute de familii, ar fi imposibil de trăit dacă, afară de pereții subțiri și de multe-ori sonori cari ne desparte de vecinii noștri, n'am rădica noi înși-ne un părete mult mai solid care se numește discreția vieții noastre intime. Inconvenientul glasurilor voluntar asurzite, a grijei pe care o avem fiecare dintre noi de a nu murdări coridoarele și scările comune, a celei mai stricte politețe față de streinii cari locuiesc în jurul nostru,

sunt larg compensate de reciprocitatea acestor atitudini din partea concetățenilor noștri. Da, este o a doua natură la parizian respectul vieții private a celorlalți, dela cari, la rândul lui, primește concesiumi analoge.

In cazurile de moarte, așa dar, discreția durerii lor este instinctivă. Evident că în astfel de împrejurări intenția lor de a nu-i deranja pe vecini nu este clară și precisă în spiritul lor, ceea ce ar fi excesiv, ci ei o simt sub formă nebuloasă care constituie de fapt continuarea conduitei pe cari au respectat-o în totdeauna în existența lor de locuitori al unui mare oraș. Educația își exersează deci drepturile-i dobândite artificiale, dar adânc asupra naturii omenescii. Politetă însă-și, ce este ea dacă nu dorința obscură de a nu jigni pe aproapele nostru pentruca la rândul său, nici el să nu ne rănească prin gesturi brutale sau prin cuvinte neplăcute.

Educația specială a parizianului este, prin urmare, una din marile pricini ale înmormântărilor discrete și corecte ale marelui oraș. Am mai vizitat însă și alte orașe mari și mi-am dat seama că lucrurile se petrec cu mai puțină discreție ca în Franța. Și mi-am zis, că mentalitatea clară, raționalistă a națiunii franceze joacă un mare rol în atitudinea fiilor ei. Ca și în alte părți ale lumii, ideia morții îi preocupă pe francezi. Misterul sfârșitului îi chinuște nu mai puțin ca pe ceilalți. Nu uitați însă că Franța este patria lui Descartes și că raționalismul cel mai pur, aici și-a avut obârșia. Dacă ideia morții ne preocupă în taina duhului nostru nu este necesar pentru aceasta a slăbi legăturile vieții pe care o avem de trăit, printr'o apatie primejdioasă a trupului și o beție inutilă a spiritului nostru. „Cuget, deci exist” — a exclamat Descartes. A cugeta așa dară, nu înseamnă a ne sbuciuma gândul într'un parotism inutil, punându-ne întrebări la cari știm că nimeni nu va putea răspunde vre-odată. Comparați, în acest sens, sufletul rusesc cu sufletul francez; amintiți-vă de nemuritorii eroi ai lui Tolstói, Dostoievski și Gorki. Sbuциumele lor lăuntrice sunt patetice și chiar tragice — dar câtă neorânduială pricinuesc ele vieții lor! Levin sau Ras-kolnicoff își otrăveau duhul, încercând să-și reprezinte moartea prin mijloace

pur omenestii. Inutil! Cea mai deslănțuită beție de gânduri, imaginile cele mai macabre, cel mai profund delir al simțurilor noastre — când sunt coordonate și exprimate de un artist de geniu, vor fi tulburătoare, vor fi mișcătoare, vor fi tragice chiar, dar ele nu ne vor da cea mai mică idee despre moartea cu adevărat. Căci moartea nu se poate închipui. Ea este de un absolut ce nu se poate concepe. Și din tot ce vom face încercând să ne-o imaginăm nimic nu va putea rezulta, căci mijloacele întru aceasta tot viața ni-le împrumută.

Personagiile slave cari își petrec viața gândindu-se la moarte, pe care un fel de nihilism intelectual îi preschimbă în niște epave sunt un trist exemplu al lipsei de raționalism. Nu voi să spun prin aceasta că trebuie dlungat din noi orice misticism, căci a-și protesta astfel împotriva propriului meu suflet și al operilor pe cari le-am scris. Nu. Vă dau însă de pildă duhul clar al francezilor cari știu să ia viața în serios, oricari ar fi vertijul pe care l-ar inspira lor ideea morții. Cine afa ră de Shakespeare, a vorbit de moarte cu profanizarea și cu emoțiunea unui Blaise Pascal? Și Pascal doară a fost francez.

Nu-mi mai aduc aminte în care nuvelă, (de Dostoievski?) e vorba de un om cu stare, pe care-l obseda ideea că o să moară odată. Într-o seară ideea aceasta deveni așa de acută, încât omul nostru se sculă din pat, bău un clondir de rachiu, puse în buzunar toți banii pe cari îi avea și eși pe străzile Petersburgului unde încep să împartă rublele trecătorilor, boğași sau săraci, pe cari îi întâlnea. Apoi, pe când străbătea un pod, se aruncă în Neva unde se înecă.

Din punctul de vedere al creațiunii artistice, nuvela aceasta e admirabilă. Mă gândesc însă la moralitatea ei. Și-mi mai spun că, într'adevăr, un suflet slav e foarte capabil de astfel de excese. Contemplativ, gesturile acestea sunt extrem de interesante; practic însă, ele sunt triste. După cum am spus, moartea este încondabilă, dar viața ne e dată s'o trăim. Gândul uneia nu trebuie confundată cu realitatea — cel puțin relativă — a celelalte. Avem simțuri pe cari le încercăm, necesități pe cari le mulțumim cum putem, suferința cărui nu e o închipuire. În fundul sufletului nostru să păstrăm și să cultivăm mistica pe care soartea a pus-o în noi. În ea, de sigur, și nu în viața cotidiană vom găsi noblețea, frumsețea și pateticul cel mai pur. Dar pentru aceasta să nu ne înjosim existența sub pretext că vom muri odată. Că vom muri, faptul e cert, dar nici mistica și nici vre-o filosofie nu vor schimba în nici un caz acest sfârșit fatal. Și fiindcă v'am amintit de eroul lui Dostoievski, lăsaț-mă să vă povestesc un caz real, pe care-l țin dela un amic al meu, medic glorios și profund.

Într'o zi, se prezintă la el un bărbat de vre-o cincizeci de ani, robust ca înfățișare, ca să-i arate o bubă pe care o

avea pe limbă, bubă care nu-l durea încă, ci-l stințenea și care dura cam de mult. „Am văzut numai decât, îmi spuse amicul meu, că era un cancer. Pacientul, un om foarte căld dealtfel, nu mă părăsia din ochi. — Te rog domnule profesor, să-mi spui adevărul. Dacă e un cancer, aș vrea să știu — căci am dispoziții foarte grave de luat și ți-aș fi recunoscător. L'am privit țință și am clătinat din cap afirmativ. — Îți mulțumesc, îmi zise el — și doar glasul îi tremura ușor. Într'o lună mă voi întoarce ca să încerci o operație. Știu ce este un cancer și nu-mi fac nici o iluzie. Deocamdată însă am de asigurat vătoralul a doi copii ai mei pe cari îi am dintr'o primă căsătorie și ai

căror caz e cam complicat. Într'o lună deci, domnule profesor.

Peste o lună se întoarce, continuă amicul meu. Starea îi se agravase dar moralul îi era potolit. „Acum pot să mor, îmi spuse zăbind, și vorbea cu greutate, căci limba îi era hipertrofiată. — Copiii mei sunt asigurați. — Operația avu loc, și pacientul... muri, după cum mă așteptam, conchise marele medic cu tristetă.”

Cazul nu are scânteerea mistică a eroilor ruși — dar cât eroism și câtă resemnare în acest burghez pe care spaima morții nu-l împiedeca de a se gândi la aceia cari trebuiau să-i supraviețuiască.

Paris, Octombrie.

Adrian Corbul

Democrația elvețiană

În multe țări, democrația trece, azi, printr'o criză grea. „Domnia poporului”, formula magică a Marelui Revoluții, a deviat dela sensul ei originar. Demagogia și politicianismul au degenerat o doctrină mistică, aievea, într'o simplă frază electorală.

Totuși există o țară unde „democrația” nu este numai o vorbă, goală și stearpă, ci o realitate.

Această țară este Elveția!

Trei civilizații avansate ale occidentului s'au topit aici într'o unitate armonioasă, pentru a de naștere unei națiuni și unui stat, plin de originalitate.

Sunt trei limbi vorbite, cari însă exprimă numai un gând și numai o simțire. Elvețianul, când vorbește franțuzește, nemțește sau italianese, este înainte și mai presus de toate: *Elvețian!*

Amintirile sacre ale strămoșștilor lupte pentru libertate, ce s'au dat acum vre-o șase secole, formează o tradiție istorică sănătoasă de libertate și moralitate politică.

Jurământul federal dela 1 August 1291 este sărbătorit în fiecare an, cu un fast mișcător. Seara, pe la orele 9, toate clopotele orașelor și satelor încep un dangăt solemn. Ca un ecou luminos răspund uriașe focuri, aprinse pe piseurile giganticeilor munți. Discursuri simple și simțite repet vechiul jurământ de credință pentru libertatea poporului elvețian.

Cine a asistat anul acesta, la 1 August, în Geneva, la sărbătorirea federală și cine a ascultat vorbirea caldă a președintelui federal *Schultess*, s'a putut convinge de realitatea acestui adevăr.

Iată explicația istorică a democrației elvețiene, care are rădăcini atât de adânci în trecut.

Și poporul elvețian nu e numeros. Abia atinge cifra populației Parisului. Sunt 4½ milioane elvețieni, dintre cari

vre-o 60% vorbesc germana, 30% franțeze și 10 procente italiana.

Și totuși cât de variat este fiecare colțșor al Elveției. Țara își are pitorescul ei unanim recunoscut. Giganticii Alpi, albastrele lacuri, fertilele văi sunt comori ale naturii, cum rar se poate vedea.

Dar mâna omenescă a ridicat orașe, orașele și sate, toate curate, cochete, simpatice, cari diferă particular și fundamental unele de altele. Este o varietate înfinită, ce te isbește la fiecare pas.

Explicația? Este simplă și complexă, în acelaș timp.

Simplă, pentru un elvețian, născut și crescut în aerul sănătos al munților Elvețieni.

Complexă pentru un străin, ce rățăcește, în goana expresului, cu Baedekerul în buzunar, dela o stațiune climaterică la alta.

Totuși se poate încerca o sumară expunere a mecanismului constituțional, care explică această societate înfinită și, în acelaș timp, unitatea solidarității naționale a democrației elvețiene.

Elveția se compune din 22 cantoane suverane, cu constituții și guverne independente. Aceste cantoane s'au unit, printr'o alianță, într'un stat federal, care are o constituție federală unitară.

Confederația are ca scop asigurarea independenței patriei contra străinătății, menținerea liniștei și ordinii interne, păzirea libertății și drepturilor confederațiilor și creșterea prosperității comune (art. 2 al constituției din 1874.)

Membrii autorităților federale nu numai că nu pot primi nici un beneficiu dela vre-un stat străin, dar le este interzis până chiar și portul vre-unei decorațiuni, conferite de vre-un suveran străin.

Confederația nu poate să întretină armată permanentă. Abia sunt vre-o patruzeci de ofițeri superiori, cari fac serviciu permanent.

Însă, fiecare elvețian este soldat. El își păstrează acasă armamentul și îmbrăcămintea. Faptul că țărani și muncitori își au totdeauna în casă arma nu a dat încă *nici odată* loc la vre-un abuz. Să încerce vre-un alt stat a imita acest exemplu!

În fiecare an, în Septembrie, este o perioadă de instrucție de vre-o 2 săptămâni. Cine a văzut pe ofițerii și soldații elvețieni, în această perioadă, îmbrăcați și înarmați după ultimele exigențe ale științei războiului, i-ar crede veniți din Germania, Franța sau Italia.

De armată nu poate dispune decât numai Confederația.

Confederația mai are încă supravegherea forțelor hidraulice.

Ea întreține școala politehnică și o singură universitate, din 6 câte sunt în Elveția.

Confederația percepe și vămile. Însă constituția specifică ritos că taxele de import pentru materiile necesare industriei și comerțului, precum și obiectele necesare vieții vor fi cât mai mult posibil reduse, iar taxele asupra obiectelor de lux vor fi cât mai mult urcate. Taxele de export trebuiesc să fie cât mai moderate.

Suprema autoritate a Confederației este *Adunarea Federală*. Ea se compune din două secții sau consilii și anume: consiliul național și consiliul statelor.

Consiliul național se compune din *deputați*, aleși unul pentru 20.000 suflete, dintre cetățenii elvețieni cu drept de vot, — adeca trecuți de 20 ani și laici. *Preoții nu sunt admiși nici să voteze și nici să fie aleși*. Biserica are o misiune pur spirituală în Elveția. Preotul, care ar face pe agentul electoral, ar fi disprețuit de toți credincioșii săi. Iar autoritatea de stat l-ar suspenda din oficiu. Dar a aceste cazuri nu s'au întâmplat *nici odată*... în Elveția.

Consiliul statelor se compune din câte 2 deputați a celor 22 cantoane, adeca din 44 de membrii.

Orice lege, de interes general, trebuie să fie votată fără prezența majorității absolute a deputaților aleși.

Poporul, votând direct și suveran, este și el un factor legislativ constituțional. Orice proiect de lege, prezentat de 30.000 cetățeni sau 8 cantoane, este supus votului direct al poporului, care îl poate adopta sau respinge.

Interesant că dreptul de grație și de amnistie este exercitat de cele 2 Consilii reunite în *Adunarea Federală*.

Tot *Adunarea Federală alege*, tot la trei ani, *guvernul*, care se numește *Consiliul Federal*.

Consiliul Federal se compune din 7 membri, dintre cari, în practică, 4 sunt de limbă germană, 2 de limbă franceză și 1 de limbă italiană. *Ei nu pot fi de-*

putați. Nu au decât vot consultativ în *Adunarea Federală*. Adevca sunt *funcționari de carieră și de specialitate*, teoretici aleși pentru 3 ani, dar în practică re-aleși până când sunt capabili de a munci. Ei conduc cele 7 departamente ale afacerilor federale comune (politică externă, poliție și Justiție, armată, finanțe și vămi, poștă și telegraf, comunicație).

În fiecare an se schimbă, cu rotație, *președintele Consiliului Federal*, care însă conduce și pe mai departe departamentul său de specialitate. El prezidează ședințele consiliului și *el este șeful statului*. În Elveția nu există nici Împărat, nici Rege și nici măcar un președinte de republică. „Decor inutil, lux cosmetic, pentru o țară într'adevăr democratică” — zic Elvețienii.

Un Cancelar federal, ales de *Adunarea Federală*, are atribuțiile de secretar al *Adunării* și al *Consiliului Federal*, în același timp.

Rolul contenciosului administrativ este împlinit de *Curtea administrativă federală*.

Atât despre rolul Confederației. Ea cimentează unitată națională și solidaritatea democratică.

Caracteristica și înfinita varietate a Elveției se explică însă prin drepturile largi, lăsate *cantoanelor*.

Astfel fiecare canton își are *constituția* sa. Cantoanele pot încheia *convențiuni între ele* cu privire la obiecte de legislație, administrație sau Justiție. Cantoanele pot încheia *tratate cu străinătatea* asupra obiectelor cari privesc economia publică, raporturile de vecinătate și de politică. Cantoanele pot corespunde *direct* cu autoritățile inferioare și cu funcționarii unui stat străin.

Cantoanele *dispun de forțele militare*, ce se găesc pe teritoriul lor. Executarea legilor militare se face de către cantoane. În competența lor rămâne furnitura și întreținerea îmbrăcămintei și echipamentului. *Compunerea corpurilor de trupă, menținerea efectivelor, numirea și avansarea ofițerilor* sunt drepturi lăsate cantoanelor.

Confederația are numai grija marelui stat major, care supraveghează unitatea de instrucție și de armament și care pregătește planul de apărare națională. Cu toate că Elveția are 7 divizii (fiecare cu câte 2 brigăzi de infanterie, 1 brigadă infanterie de munte, 1 brigadă artilerie, 1 regiment artilerie grea și trupe tehnice) totuși, în timp de pace, cel mai înalt grad militar este acela de colonel. În caz de mobilizare, cum a fost în timpul războiului mondial, pentru conducerea apărării neutralității naționale, *Adunarea Federală alege un singur general*.

Instrucția primară, secundară și, chiar, *universitară* este lăsată tot în grija cantoanelor. Inutil de adăugat că în *El-*

veția nu există nici măcar un singur analfabet.

Cantoanele au dreptul să ceară probă de capacitate dela cei ce voiesc să exercite profesiuni liberale. Tot ele pot limita sau interzice circulația automobilelor și a bicicletelor.

Două treimi din veniturile Băncii de Comisiune revin cantoanelor. Tot astfel ele beneficiază de 1/5 din veniturile de timbre.

Represiunea abuzurilor libertăților de presă este lăsată în grija *legislativă* a cantoanelor. Tot astfel cantoanele legiferează asupra dreptului de-a forma asociații (persoane juridice sau morale).

Organizarea Judiciară, codurile de procedură și administrația Justiției se legiferează tot de cantoane.

Codul penal variază dela canton la canton. Totuși constituția prevede că *nici odată* condamnarea la moarte nu se va putea pronunța pentru un delict politic.

Iar legislațiunea federală statuează asupra *extradării* acuzaților *unui canton către celalalt*; *nici odată însă extradarea nu poate fi obligatorie pentru delict politice și de presă*.

Coduri unitare pentru întreaga Confederație sunt numai *Codul de comerț și partea dreptului de obligațiuni* din codul civil. Toate celelalte coduri și legi sunt votate și aplicate de cantoane.

Din această sumară expunere rezulfă amploarea drepturilor lăsate cantoanelor. Această libertate, acordată lor prin constituție, nu numai că nu degenerază în abuz, ci este un stimulent de emulație sănătoasă, care este un factor de progres și de înflorire al Elveției.

În practică, această mașină constituțională completă funcționează cu o simplitate, o ordine și o precizie nimitoare și admirabilă.

Nu înzădar este Elveția țara ceasornicelor. După cum un „Omega” sau un „Zürich” elvețian, cu nenumăratele sale roțițe, osii și șuruburi, atinge perfecțiunea funcționării precise, tot astfel și activitatea legislativă, administrativă și judiciară a celor 22 cantoane se armonizează în ritmul regulat și sănătos al unui organism de stat modern, civilizat moral, care se numește: Confederația elvețică.

Și întreaga această operă s'a înfăptuit prin triumful istoriceii tradiții a *democrației elvețiene!*

Cains Bardoși

Abonați
Societatea de Măine

FIGURI REPREZENTATIVE

Hippolyte Adolphe Taine

(21/IV/1928—5/III/1893)

În anul în care Rusia dădea naștere lui Tolstoi, în Franța începea să vadă lumina zilei, în orașelul Vouziers, la 21 Aprilie, Hippolyte Adolphe Taine, care avea să fie în sec. XIX, unul dintre cele mai inteligente capete ale țării care a dat lumii atâtea inteligente briliante. Fiul avocatului de provincie a fost obișnuit din copilărie să strălucească: el era premiantul prin excelență și un *premiant* a rămas toată viața lui, cu toate criticele, dintre cari unele foarte veninoase — ce au căutat să-i discrediteze opera. Tânărul Hippolyte era un pasionat muncitor și, dacă e să-i aplicăm lui însuși una din formulele pe care el însuși o lansase și la care ținea atât de mult, formula „*facultății dominante*”, apoi ceiace era caracteristic pentru structura lui psihică, era tocmai nevoia de a pricepe, de a clasifica, de a raționa. El întrupa în chip deosebit calitatea de căpetenie a spiritului francez: claritatea și nevoia de a raționa, care, dacă e dusă la exces și ea constituie o infirmitate. Dar îngrijorătoare luciditate a celui care compara o sonată de Beethoven cu un silogism, era, din fericiere, temperată de pasiunea frumosului. Studiosul, căruia i-se potrivea așa de bine lozinca „*a trăi pentru a cugeta*”, atât de dragă lui. Aristotel, iubea muzica, și știa să evadeze din cadrul rigid al dogmei, pentru a se înflăcăra pentru o idee, pentru o convingere. Tocmai acest temperament a putut să facă din el un poet logician, care, datorită imaginației sale filosofice, știa să dramatizeze chiar abstracțiunile palide. Căci aceste abstracțiuni îmbrăcau pentru el o viață de un impresionant tragicism. Tânărul, care la o vârstă când alții își dau examene, ajunsese să-și construiască o concepție despre lume, a suferit de timpuriu de pe urma convingerilor sale, și a învățat prea de vreme să disprețuiască pe oameni, aceste „*gorile feroce și lubrice*”.

În filosofie urmaș al direcției filosofice, ce pornind de la Condillac ajunge la Auguste Comte, el reprezintă din nou străvechiul punct de vedere al acelor care își cristalizau convingerea lor în formula: „*Nihil est in intellectu quod non prius fuerit in sensu*”. N'a fost un original în filosofie și poate de aceea n'a insistat prea mult asupra acestui domeniu, în care s'a mulțumit, prin două lucrări ale sale, să pue la punct o chestiune și să se

răfuiască cu idealismul eclectic de care avea o adevărată oroare.

Agonia lui filosofică — agonia prin care trece orice spirit ce vrea să ia o atitudine față de problemele ultime — n'a durat mult; ba chiar s'a resoluat surprinzător de repede, în sensul arătat, dar ea a avut ca efect să facă din acest nemilos scrutator al profunzimilor sufletului, un pesimist incorigibil și un disprețuitor al ființei umane.

Acestei ființe umane fie considerată ca ins separat, fie socotită în legătura ei cu societatea, Taine i-a consacrat o viață întreagă susținută sa atenție. În eseurile lui critice și în mărețele sale încercări de sintesă istorică, autorul „*Originilor Franței contemporane*” scrutează pe om cu aceeași încordare cu care Fabre studia viața cărăbușilor ce se întremănăncă cu atâta voluptate. Numai Tușădide și Aristotel știau, în lumea veche, să cerceteze lucrurile și oamenii cu această monstruoasă obiectivitate. De astfel de oameni ne mirăm ca de niște fenomene neobișnuite, dar atmosfera înaltă a gândurilor lor ne îngheață.

Taine nu e de loc generos cu neamul uman, care își desfășură neconținut peripețiile abracadabrante ale tragediei sale, împletite din brutalitatea masculilor și nebunia femeii. Br!... Ce dezolantă e filosofia acestui cugetător! Când vezi la ce culmi de ghiță ajung astfel de spirite cu înfiorătoarea lor luciditate, fără voce întrebi dacă nu-i mai bine, în loc să râvnești de a fi *Luceafărul* din poveste, să rămâi un Călin oarecare.

Era deci firesc ca în domeniul politic, Taine să fie un conservator. Căci el, spre deosebire de aproape toți compatrioții lui, nu reușea de loc să se entusiasmeze pentru rezultatele faimoasei Mari Revoluții, care, după părerea lui, n'a făcut decât să instaleze o tiranie în locul alteia. Spectacolul Revoluției nu izbutește decât să-l îndigneze împotriva ideologiei nenorocite, care, după el, ar fi fost pricina de căpetenie a marelui cataclism din 1789, și totodată să-l umple de o disprețuitoare compătimire față de isprăvile de nebuni ale sârmanilor muritori, victime veșnice ale unor bolnave halucinațiuni.

Dar dușmanul pasionat al oricărei iluzii înviorătoare și generoase, creatorul unui sistem de critică, ce reduce considerabil pe baza unui nemilos determinism —

chiar independența genilor creiatoare, supunând analiza operii lor unei serii întregi de umilitoare contingente, are o calitate grație căreia trăește și va trăi: e un artist. Sistemul lui filosofic — dacă se poate vorbi de așa ceva — nu e original; felul său de a concepe istoria și sistemul de cauze prin care el explică anumite fapte istorice, a fost viu contestat; sistemul său de critică, deși ingenios și seducător, dacă la un moment și pentru o bună bucată de vreme, s'a impus, a început pe urmă să fie din ce în ce mai combătut. Dar marele său talent e incontestabil „*Condamnat de doctrina lui să facă figuri geometrice, în loc să desemneze forme vii, Taine, al cărui talent prețuește mai mult ca sistemul său, face ca subiectul analizelor sale să se însufletească în mâinile lui. El vrea să dea pure formule de cercuri, de parabole și de tot felul de curbe, dar el, pe linia tangentei scapă mereu din propria sa curbă, pentru a se plimba în spațiile libere ale fantaziei și ale artei. Stilul său e împodobit, viu, colorat, însuflețit. El are toată strălucirea și tot avântul imaginației, într'un sistem care suprimă imaginația.*” (Vaporea.)

Artistul, va rămâne, dar sistemul se va duce. Preot al unei generații, pe altarul căreia a oficiat cu pietate, dar fără entuziasm, el a mărturisit crezul pozitivismului, care pentru un moment, pretindea să vindece lumea de îndoielile ei. Dar și pozitivismul s'a dus ca orișice modă. Dela unul din cei mai conștiincioși preoți ai lui, a rămas doar pilda demnă a unei atitudini clare și neșovăitoare, a unui caracter mare și nobil, și a unei abnegații rare în slujba științei, abnegație cu atât mai vrednică de admirat, cu cât nu era dictată de nici un mobil mărunț, ci numai de dragoste nobilă a curatului adevăr.

Tib. Boldur

Citiți volumul de poezii sociale

MĂINE
de A. COTRUȘ

LEI 60-

Lupta contra epizootiilor

(Urmare și sfârșit).

Pentru combaterea epizootiilor legea prevede și *măsuri preventive și represive contra boalelor contagioase la animalele în interiorul țării.*

Ministerul de agricultură și domenii este informat de organele administrative și polițienești, care au datoria să facă cercetări în această privință despre mersul sănătății animalelor bolnave sau bătute a fi atinse de boale contagioase, precum și animalele care au fost în atingere cu cele bolnave, sau care au fost sub măsuri de izolare.

Legea introduce *obligația de declarație pentru animalele bolnave, bătute de boale contagioase și pentru cele moarte de astfel de boale.*

Oricine are în stăpânire, îngrijește sau deține sub orice titlu — cum ar fi împrumut, gaj — animale domestice, este dator să înștiințeze neîntârziat autoritatea comunală în cazul când animalele sale au venit în contact cu alte bolnave sau suspecte de boale contagioase, și în cazul când în scurt timp s'au îmbolnăvit sau au murit două sau mai multe animale cu aceleași simptome de boală.

Sunt prin urmare obligați să facă declarații nu numai proprietarii de vite, ci și îngrijitorii, sau deținătorii de vite ca împrumut, gaj sau oricare alt titlu. Sunt obligați aceștia să anunțe nu numai îmbolnăvirea vitelor lor, ci și contactul cu vitele bolnave ale altora, deci să denunțe cazurile de boală la vite străine, pentru toate boalele cunoscute lor ca contagioase, fie că animalele bolnave au murit, fie că n'au murit, și pentru toate boalele necunoscute lor de care însă s'au îmbolnăvit sau au murit mai multe vite.

Declarația se face în comunele urbane la primărie sau la poliție, în comunele rurale la primărie, la delegatul satului, sau la postul de jandarmerie cu luare de dovadă. Aceste autorități au îndatorirea să ia imediat măsuri de izolare și să anunțe prefectura și medicul veterinar respectiv. Declarația poate fi făcută și prin scrisoare recomandată, care având pe plic mențiunea „declara-

de boală epizootică” este scutită de porto. Recipisa fiind ca justificare că proprietarul animalelor bolnave a făcut cuvenita înștiințare.

Medicul veterinar are datoria la primirea înștiințării să se transporte neîntârziat în localitatea unde s'a ivit boala. Va face constatarea boalei și va ordona măsurile ce sunt de luat. *Măsurile de prevenire* sunt luate nu numai în cazul de boală declarată ci și atunci când medicul veterinar nu se poate pronunța asupra felului boalei, și se mențin până la confirmarea diagnozei. Pentru confirmarea diagnozei și în lipsa de cadavre, medicul veterinar va putea da ordin de ucidere a unui animal bolnav pentru a-i face autopsia. Medicul vizitează mai des comuna contaminată, la nevoie se stabilește chiar în acea localitate până la stingerea epizootiei.

Măsurile de izolare merg treptat după gravitatea cazului. Se pot izola numai vitele bolnave, se poate izola comună sau comunele infectate, cerându-se la nevoie concursul armatei.

Este *obligatorie întrebuințarea vaccinurilor și a substanțelor reactive și curative* ca măsură de poliție sanitară veterinară. În localitățile supuse periodic infecțiilor, și acolo unde se va cere de proprietarii de animale, se pot face vaccinațiuni preventive. Vaccinările și inoculările se fac numai de medicul veterinar oficial din circumscripția respectivă și ele sunt pentru proprietarii săraci gratuite.

Animalele de tăiere sunt *examinare de medicii veterinari oficiali înainte și după tăiere în abatorii comunale.* Nu se pot tăia animale destinate consumației publice decât în abatorii. Chiar și comunele rurale trebuie să aibă abatorii. Ele pentru construirea acestor abatorii se pot întovărăși.

Sunt înlăturate din consumație și distruse în întregime sau în parte cărnurile animalelor atinse de boale contagioase și parazitare. Sunt respinse dela tăiere animalele prea

slabe, prea tinere și vacile în gestație înaintată.

Se examinează periodic de către medicul veterinar și animalele producătoare de lapte pentru a nu se pune în consumație, sau produse de lapte, provenind dela animale atinse de boale contagioase.

Proprietarii sunt despăgubiți în unele cazuri, pentru uciderea vitelor din ordinul autorităților ca măsuri de poliție sanitară.

Despăgubirile sunt, după cazuri, cu valoarea întreagă, cu trei sferturi din valoare, cu jumătate și cu o treime din valoarea întreagă.

Nu se acordă despăgubire: a) pentru animalele pentru care nu s'a făcut declarație de boală contagioasă; b) pentru animalele care au fost sustrate măsurilor de izolare; c) pentru animalele pentru care s'a contravenit la prescripțiile legii; d) pentru animalele pentru care nu s'au îndeplinit formele legale de constatare și prețuire; e) pentru animalele îmbolnăvite în primele zece zile dela intrarea lor în țară; f) pentru solipelele importate și care la locul destinației se vor dovedi infectate de răpciugă internă prin probele de diagnostic; g) pentru vitele bovine la care s'a constatat pleuropneumonie infecțioasă înainte de șase luni de la importul lor, dacă nu se dovedește că s'au infectat în țară și altele.

Legea creiază două fonduri, unul *comunal și altul de epizootii* pentru despăgubiri. Cel dintâi destinat pentru despăgubirea proprietarilor de vite ale căror cărnuri ale fost confiscate la abator, cel de al doilea pentru despăgubirea vitelor ucise ca măsuri de poliție sanitară veterinară.

Legea din 1912 prevede, în sfârșit, sancțiuni nu numai contra proprietarilor de vite, ci și contra funcționarilor.

Legea de poliție sanitară veterinară este de o mare însemnătate. Ea este însemnată din punct de vedere sanitar ferind pe oameni de contagiunea de multe ori mortală cu vitele bolnave. Ea este însemnată și din punct de vedere economic ferind economia națională de mari pagube prin introducerea epizootiilor. Ea însă este însemnată și din punct de vedere al asigurărilor agricole.

Prin această lege se organizează asigurarea preventivă și represivă fără de care nici nu s'ar putea organiza asigurarea reparatoare.

N. Ghiulea

Editorii englezi

Editorul cel dintâi al operelor lui Oscar Wilde a fost John Lane. Cine cunoaște tradiția cărții engleze, se va mira foarte, că acest editor a publicat operele lui Wilde într-o ediție, care a entusiasmat pe vremuri și pe cei mai încercați bibliofili ai lumii: coperta, hârtia, ilustrațiile lui Aubrey Beardsley, caracterul literelor, întreaga factură a cărții era o revoluție a Salomeei (retradusă din franțuzește de Oscar Wilde) o sută de lire engleze... Și John Lane, cu aceeași pasiune a cărții, tipărește și cărți noi. Biroul lui e și azi același... exact în aceeași stradă... în aceeași casă, ascunsă de mob... în întregul Continent este cunoscut gustul fin al celui mai artistic editor englez, și moșneagul cu înfătoșarea unui Beethoven anglo-saxon nu obosește... Asemeni lui Hiersemann, celebrul editor german, ori colegul lui List dela Lipsca iscălește și azi personal întreaga corespondență, nu uită să adauge la catalog, tradiționalul „Yours faithfully”, fără de care nu pornește răspuns din Londra. — Noi, românii avem puțin contact cu editorii englezi, mai ales, că puțini cunosc literatura engleză. Și Anglia nu se începe și nu se sfârșește cu romanele lui Conan Doyle. — (O'Brien) Wells este relativ mai cunoscut, spre nefericire, alături de Dekobra, începe să sosească și la noi marfa infectă a lui Edgar Wallace. — „The Burlington Magazine”, „Apollo”, „The Studio” (ca să nu vorbesc numai de cele mai frumoase și artistice reviste englezești) cu totul nu au 30 de abonați la noi. Nu se citesc dintre revistele serioase „The Observer”, „The Nation”, „Times Weekly”, „Manchester Weekly”, etc., etc., pe care le citește întregul Continent.

Revistele ilustrate: „The Graphic”, „Bystander”, „The Sphere”, „Sketch”, „Punch”, „London News”, etc., etc. abia sunt vizibile, deși atât din punct de vedere tehnic, fotografic, cât și al conținutului, sunt superioare revistelor germane: „Die Woche”, „Das Magazin”, „Scherl's Magazin”, etc., etc., care au mii și mii de cititori în România... Firește, un impediment serios este necunoașterea limbii engleze. Dar, dacă superstiția cu greutatea limbii engleze s'ar sfârși, și tineretul ar fi îndemnat să învețe limba engleză, profitul ar fi numai al nostru.

Există și azi o superstiție, a considera cartea germană invincibilă ca execuție tehnică. Este adevărat, că mai ales în execuția exterioară a cărții, germanii sunt fără rivali. Deși Franța modernă, în ultimii ani, începe să rivalizeze cu măestria cărții germane, și unii editori francezi: Van Oest, Crès, Kra, Garnier, etc. scot cărți care sunt mult mai artistice, (și mai ieftine) ca ale editorilor din Lipsca. — Se vorbește însă puțin de tot de edi-

torii englezi. Editura engleză se caracterizează înainte de toate prin o perfecție și incomparabilă eleganță. Politeța editorului englez întrece orice închipuire. — Iar editurile, care apar mai recent în Anglia, sunt atât de frumoase, atât de estetice și atât de ieftine, încât este un imperativ de ordin diplomatic-intelectual... să le înregistrăm cataloagele. — *Tauchnitz Library* cu mestitismul lui din Lipsca, n'a prosperat. Dar uriaș este progresul editurilor: Murray, Putnam, Fisher-Unwin, Cambridge Press, Oxford Press, John Lane, Heinemann, Hutchinson, Nelson, Chatto & Windus, Constable, Gerard Duckworth etc. ca să notez numai câteva nume din uriașa tabără engleză a celor jurați pe Gutenberg. — Și cărțile ieftine, cu 60—100 lei o carte excelent tipărită, pe hârtie brună, și legată în pânză. (O tradiție a cărții engleze este, că aproape fiecare carte este compactată.) Edițiile de clasici latini și elini ale Oxford Press-ului sunt o splendoare. Mai frumoase cărți, ca ale lui Murray nu-și poate dori nici un bibliofil. Și toate aceste cărți, strălucite, ne sunt tot mai departe, rarități, pe care librarii români nu le comandă (căci cui să le aducă?...) Și aici, va trebui să se facă un corectiv. Înainte de toate, să se publice cronici permanente despre cărțile engleze recente. Căci numai astfel vom putea constata cu durere, că Unguria și aci ne arată pildă. Editorii americani, olandezi, svediani, elvețieni și firește în primul loc editorii englezi, anunță pentru 1929 nenumărate cărți ungurești. Iată de pildă una dintre cele mai mari case de editură: *Duckworths* anunță pentru 1929 opere de Winn, G. U. Ellis, Clare Sheridan, Barbara Cartland, Vincent Shop (autori populari în Anglia și cu totul necunoscuți la noi) și o colecție de nuvele de *Francisc Molnár: Prisoners...* Un corespondent îmi scrie, că Macmillan, editorul americano-englez din New-York, va scoate douăzeci de volume din autorii maghiari. Și un editor anglosaxon scoate dintr-o ediție cel puțin 50.000 de exemplare! Să fim indiferenți față de aceste știri? N-am putea avea și noi relații cu acești editori, onești, civilizați și foarte politicoși? După cum răspunde fiecărei scrisori și azi personal John Lane, care a lansat pe Wilde, nu credeți, că bucuros ar tipări oricare editor englez opere românești?... „The Cornhill Magazine”, redactată cu atâta pricepere de Leonard Huxley, urmaș al marelui savant, n-ar rectifica oricând atacurile aceluși periculos „Ignotus”? Dar Martha Bibescu n-a găsit editor în Anglia în câteva săptămâni? Este iar o „butadă”, să amintesc de absoluta necesitate a extinderii interesului nostru intelectual în țara lui Bernard Shaw, pe care un mare

savant al nostru l-a făcut pur și simplu nebun... pe acel Shaw, care azi este o glorie literară a Europei... Pe acel Shaw, ale cărui cărți apar în două milioane de exemplare?

Imi aduc aminte, câtă plăcere mi-a făcut în copilărie cartea engleză adusă de tatăl meu din Londra. „The Magic Watch” se numea, și o păstrez și azi... O poveste pentru copiii buni, dar cum spusă!... Și cum ilustrată!... Și câtă plăcere îmi fac și azi cărțile, pe cari din micile economii, le pot cumpăra... *Encyclopedia Britannica*, ultimele 3 volume, care a apărut în anul trecut, cu perfecțiile ei informații, câte servicii ne face în lumile, care nu ne cunosc, numai din atacurile lui Sir J. Rufus, Lord Newton, Rothermere!... Și cine s'ar gândi să completeze anuarul englez: *Europe*, care se ocupă de România cu cea mai sinceră obiectivitate, neuitând să amintească chiar și existența după curente a poezilor români!... La Londra M. Beza, stă atent și muncește, ca să convingă pe John Bull că România are nu numai petrol... Dar legăturile intelectuale între noi și Anglia sunt insuficiente, aproape inexistente. O cultură mare și bogată, cu imense resurse de reîmprospătare a intelectului ne așteaptă... Aceia, care nu uită numele săpunului Pears, parfumul Atkinson, și biscuiții lui Peek, cravatele lui Asprey, și albiturile făcute la comandă în Quen 'n Road, norocoșii, care înțeleg magicul „Yours faithfully”, și cunosc deosebitele stoffe burberry... să vorbească compatrioților lor și de vitrinele librăriilor din St. James Street și să îndemne părinții noștri, să dea educație... românească, urmașilor lor, respectând cartea engleză... Dar să vorbesc de editorii și de cartea engleză, când încă nici cartea românească nu are editorii săi adevărați, când abia își desface ochisorii în fașile ei sărăcăcioase editura românească? Deocamdată să ne mulțumim, dacă se va incumeta dl Petre Cătunaru, să scoată o ediție extra-artistică a poeziilor lui Eminescu, cu vignetele Beardsley-ului nostru românesc: Demian, și să uităm pe John Lane, pe Toulouse-Lautrec, pe Fidis, Insel-ul, pe editorii din Apus, care au îmbrăcat geniul marilor scriitori în veșmântul artistic. Și citind în „Publisher Circular”, că din operele lui Shakespeare au apărut peste 1000 de diferite ediții engleze... mă întreb, câte ediții, o singură una, apărut-a completă din Eminescu? Ce-ar spune prietenii noștri din „Reading Club” din Londra, dacă ar cere schimb de cărți cu noi? Ori ce va spune P. E. N. Clubul, dacă va cere, să-i trimitem lista cărților noastre, ediții complete din marii noștri autori? Bogăția noastră legendară și sărăcia noastră bibliofilă. Iată rezultatul unui catalog englez, care anunță recenta carte a lui Bernard Shaw: „The intelligent Woman's Guide to Socialism and Capitalism”, pe care marele critic englez J. K. Garvin în „Observer” o consideră ca un testa-

ment al lui Bernard Shaw... Și să mă bucur ca intelectual, ori să plâng de jale ca român, că în același ziar se anunță o nouă Enciclopedie engleză după cele numărate câte le are Anglia?...

Și noi, după zece ani de Unire a Ardealului cu Patria-mamă, nici măcar nu ne gândim, să întregim Enciclopedia Română, tipărită de atâția zeci de ani de Doctorul Diaconovich... Ce-au putut crede editorii englezi astăvară în Köln, la Expoziția internațională a presei, văzând în loc de cărți românești: scoarțe, țăiri,

cămeși etc., etc. Editorii englezi... Extra-vaganță pentru o cronică de revistă, când ar trebui să vorbim de editorii români... Aceștia... doi-trei... câteua case cu rotații, cu direcții... cu începuturi de occidentalism, dar' mai bine să spunem englezilor: return to... **Emil Isac**

(In numărul viitor: John Galsworthy; cărți noi franceze; revistele de artă engleze, franceze, italienești, germane; autori din Suedia, Norvegia — Oscar Wilde — Estetica americană.)

Patru conferințe despre Istoria Angliei la Societatea Anglo-Română de Nicolae Iorga

Dintre toate popoarele înaintate ale Europei occidentale, englezii sunt cei mai puțin cunoscuți la noi. Înainte de război puțini erau românii cari călătoreau în Anglia și încă mai puțini aceia cari citeau sau vorbeau limba engleză. Influența covârșitoare pe care o exercitau englezii asupra conflictului mondial, ne determina și pe noi să ne interesăm mai de aproape de civilizația acestui popor. Românii începeau să călătorească în Anglia și să învețe limba engleză, fie uneori chiar numai din snobism. Relațiile noastre economice cu Anglia, cari existaseră întotdeauna, se intensificau. Centrul financiar nu numai al lumii, ci și al României, rămânea tot Londra. În sfârșit, înființarea în București acum vreo trei ani a unei Societăți Anglo-Române, deși puțin activă până în prezent, reflectă interesul tot mai mare pe care-l purtăm pentru poporul și civilizația engleză.

A înfățișa istoria Angliei în patru conferințe nu era, firește, un lucru ușor. Dl Iorga a izbutit însă să ne prezinte în mod sintetic întreaga desfășurare a poporului englez, dela primele începuturi ale încheșării lui etnice până în prezent. Încă un merit trebuie relevat în această privință. Cu tot caracterul succint al expunerii, autorul stăruie asupra câtorva puncte esențiale pe cari istoria didactică și oficială a Angliei le prezintă altfel. În primul rând ni se arată că democrația la englezi nu s'a avit din timpurile cele mai vechi, nici măcar odată cu *Magna Charta*, care trebuie privită mai mult ca un document stabilind drepturi și dăorii între rege de o parte și baroni de alta. *Charta regelui Ioan fără Țară* dela începutul secolului al treisprezecelea era, de fapt, o simplă declarație convențională între coroană și nobili, lăsând la o parte masele nepregătite pentru o participarea directă la viața politică a Statului. Libertățile poporului se câștigau mult mai târziu. Nici chiar în secolul al cincisprezecelea, când se încerca un Parlament „democratic”, masele se vedeau incapabile de o asemenea reformă, fapt de altfel recunoscut astăzi de istoricii moderni ai parlamentarismului

englez. Nici existența unui parlament, fie în forma rudimentară de adunare a înțelepților, acel „witenagemot” dinaintea cuceririi normande, fie în forma de adunare a baronilor și comunilor pentru votarea impozitelor, nu însemna manifestarea masei pentru viața curentă, că „Parlamentul nu este o creație engleză din evul mediu; el vine dintr'un obicei feudal francez, care se întâlnește în Normandia, caracteristica țară de jurști, mai mult decât aiurea” (p. 49 și p. 51). Faptul de reținut este că pe timpul de care este vorba, pe timpul evului mediu, „libertățile”, pe cari le stabilea *Magna Charta* se referau mai mult la nobili decât la popor. Era îndeosebi „oligarhia adusă din Normandia, instalată pe pământul englez, seniorii aceștia socotindu-se participanți la drepturile pe care cucerirea le câștigase, și pentru rege, dar și pentru ei toți” (p. 50). Numai în lumina concepțiilor medievale și a concepțiilor de feudalitate franceză trebuie judecate. „Parlamentul” englez de atunci și „libertățile” pe cari le decretă *Magna Charta*.

Această interpretare se razimă pe faptul influenței și penetrațiunii franceze în Anglia, pe care istoricii englezi, din spirit naționalist, îl ignorează de cele mai multe ori, dar care pare să fi avut o însemnătate mai mare în dezvoltarea politică a țării. În această privință d. Iorga consideră ca o prejudecată părerea „că Anglia face parte din țările germanice”. Suprapunerea elementului germanic prin imigrarea Anglo-Saxonilor și a Iuților din secolul al VI-lea asupra stockului originar celtic nu ar fi avut aceeași influență ca dominația romană și mai târziu influența franceză prin cucerirea Angliei de către Normanzi. Autorul atribuie contopirea repede a elementelor străine cu cel indigen — „simțului de ordine și un tate pe care-l lăsasera Romanii” (p. 24). Cucerirea normandă a lăsat urme mult mai adânci decât istoricii englezi sunt dispuși să admită. Baronașul normand, cu privilegiile lui de clasă stăpânitoare și cuceritoare, exercita un control suveran asupra vieții politice a țării. La început streini și as-

pri, acești baroni știau cu timpul să se adapteze și să alcătuească o forță de rezistență în contra regelui. E caracteristic pentru influența franceză această fuziune a nobilimei normande cu societatea engleză. În războiul de o sută de ani se decide însă asupra influenței franceze. Naționalitatea engleză lua naștere la sfârșitul acestui războiu. Și aici d. Iorga vede, ca și Anatole France, în Ioana d'Arc personalitatea care a ajutat mai mult decât oricine la crearea naționalității engleze, „prin faptul că a rupt legătura dintre Anglia și Franța” (p. 47.)

Nu știm până la ce punct se poate atribui influenței franceze în Anglia medievală o importanță atât de mare. Că această influență a existat, este dincolo de îndoială. Numai că o bună parte din obiceiurile și instituțiile (în special legislația) din epoca dinainte de cucerirea normandă continuau să trăiască și după acest eveniment, iar noii stăpâni veniți din Franța știau să se adapteze la aceste așezăminte. Tot așa nu se poate ști precis, dacă legăturile feudale cu Franța, pe cari le întrețineau regii Angliei ca duci de Normandia și pe urma unor relații de familie, determinau o transformare adâncă asupra societății engleze. Faptul similarităților care se observa în unele așezăminte la cele două popoare în timpul evului mediu nu dovedește atât „neconținuta străbateră a Angliei de către Franța”, cât mai ales unitatea acestei epoci, susținută îndeosebi de spiritul catolic al Bisericii creștine. Astfel în Germania sau Spania, unde nu poate fi vorba de o influență franceză, întâlnim așezăminte asemănătoare cu ale Franței și Angliei pe tot timpul evului mediu. Unitatea lumii medievale era prea organică să nu fi dat naștere la o identitate de forme în comunitățile stăpânite de aceeași cultură și de aceeași condiții de organizare socială.

În ce privește istoria Angliei moderne și contemporane, d. Iorga expune faptele și ideile cari au contribuit la desăvârșirea poporului englez. Într'o sinteză cuprinzătoare ni se înfățișează etapele mai importante prin cari a trecut acest popor energic și perseverent, dela reorganizarea sa politică prin revoluția din 1688 și până la constituirea vastului Imperiu pe care-l stăpânește astăzi.

Cine citește aceste conferințe ale lui Iorga nu poate să nu-și însușească spiritul istoriei Angliei. În ele se reflectă toate momentele principale în viața celui mai muncitor și stăruitor popor din lume. Apropierile comparative pe cari autorul le face cu istoria țării noastre înlesnesc pătrunderea și ilustrează evoluția atât de plină de învățăminte a poporului englez. Cartea este de fapt un compendiu admirabil de inițiere în tainele celei mai complicate desfășurări de energie pe care a realizat-o un popor în timpurile moderne. **Nicolae Petrescu** profesor universitar, București.

„Studii eminesciene“

Am sub ochi, când scriu aceste rânduri, prețioasa *Contribuție la Bibliografia românească* a dlui Gheorghe Adamescu.

Refac lista contribuțiilor de note, articole, studii și cărți, ce s'au scris despre Eminescu și opera sa; și constat că, în cele însemnate până acum, numărul lor se ridică aproape la 450. Și vor mai fi, negreșit, încă atâtea altele! Interesul pururi actual, ce se desprinde din relativ mica operă, lăsată de genialul poet, este multiplu și mereu crescând. Nu credem să existe un alt scriitor de-al nostru, care să fi fost mai mult studiat, comentat și discutat. Totuși... noianul de cercetări nu ne duce decât cu foarte puțin înainte. Complexitatea personalității sale artistice și adâncimea cugetării sale, imensa putere de asimilare și vasta lui lectură, vor mai da mult de lucru istoriografiei literare și criticii, până când vom putea reconstitui un Eminescu bine limpezit, aproape de ceace numai însemnările lui proprii l-ar fi putut înfățișa. Când vom ajunge la această conturare aproximativă a personalității sale creatoare, învăluită încă în negură, desigur, că dacă valoarea operei sale nu va crește, puțința noastră de a-l înțelege mai deplin va fi ceva mai cuprinzătoare. Cu cât o personalitate, hotărâtoare pentru dezvoltarea unei culturi, e mai mult studiată și mai bine precizată, cu atât înțelegerea epocii ce ea ne-o lasă crește. — Diversitatea punctelor de vedere este imperios necesară pentru studiul acestor personalități. *Teoria mediului*, așa cum o formulase Gherea, și *Teoria raportului dintre opera literară și societate*, — formulată de d. Ibrăileanu, precum și *teoria pur estetică a operii literare*, reprezentată de mai mulți — aplicate, toate, să explice creația lui Eminescu, au izbutit, când au putut, numai la accentuarea câtorva aspecte ale ei. Noi credem însă că, cu cât o personalitate e mai cristalizată în structura ei, cu cât puterea creației sale geniale e mai mare — *factorul constituției individuale, native*, este predominant asupra celorlalte; deși nu e unicul în explicarea personalității oamenilor mari. Căci, chiar dacă prin marea lor forță sintetică de asimilare, ei nu pierd contactul cu atmosfera timpului în care trăiesc, iar prin creația lor el determină însăși structura acestei atmosfere, este netăgăduit că, atât felul cum ei își asimilează mediul, cât și maniera în care-l determină, poartă marca lor personală, unică. Și aceasta mai mult decât individualitățile comune, *mijlocii*. Avem motive decizive, care ne fac să susținem acest punct de vedere:

1. Analogia cu rostul individualităților mari pentru istorie și pentru dezvoltarea artelor.

2. Datele precise ale psihologiei diferențiale, aplicate și colective.

3. Rezultatele biologiei.

Cele dintâiu arată că punctul nostru

de vedere, susținut pentru istoria literară este singurul care începe a învinge în istoria generală: inițiativa individuală e forța creatoare a schimbărilor sociale¹⁾ Cele dela punctul 2 arată că felul înzestrării native-individuale determină modalitatea tuturor reacțiilor omenești, deci și a creației artistico-literare. Factorul nativ explică *cum* influențează mediul pe individ și *cât* poate schimba acesta împrejurările mediului. Factorul de psihologie colectivă demonstrează în ce măsură comportările individuale „împrumută” tipul speței căreia-i aparține și felul de a fi al societății din care face parte. E imposibil a studia psihismul uman fără a cunoaște viața colectivă și influențele ce ea exercită asupra spiritului²⁾ Ceva mai mult: pentru individualitățile puțin diferențiate constrângerea mediului este copleșitoare: o arată studiul mentalității primitive (*Durkheim, Lévy Bruhl*). Mentalitatea spiritelor culte, superioare, se deprinde tot mai mult din câmpul acestor înrâuriri colective, conturându-se ca o structură originală, pe fondul comun al ambiantei culturale. Motivele dela punctul 3 arată, în sfârșit, că această diferențiere, dela gradul de individualitate gregară și confuză la acel de personalitate creatoare, e un proces immanent dezvoltării vieții în genere. De aceea suntem îndemnați să credem că nu putem disocia cu nici un preț, pe deplin, personalitatea creatoare a oamenilor mari (artistice, politică, etc.) de personalitatea lor biologică și de mediul social, cu atât mai mult că o astfel de personalitate ascunde întrânsa jocul complex al atâtor forțe diverse, care o încunjură ca pe ceva unic, ca pe un întreg. Creațiunea artistică a unei astfel de personalități e o modalitate de realizare a acestui tot complex. Dar acest mod de comportare nu e totul și mai ales, nu e singura fațetă ce trădează structura acelei individualități.

Iată din ce considerente cele 450 de contribuții în jurul creației lui Eminescu pun o mare problemă. E nevoie de organizarea acestui studiu, de clarificarea și sistematizarea lui. În Germania de pildă, revista *Kantstudien* cercetează de mulțor opera genialului filosof și toate resunetele ei în cultura de după el. Și activitatea acestei publicații crește. Societatea cu același nume, care-o susține, are un număr înspăimântător de mare de membri, și nu numai din Germania!...

Firește, nu putem cere deodată pentru studierea lui Eminescu așa ceva. Mai ales că marea noastră poet nu are încă — și nici nu poate avea — o ediție critică a operei sale! Dar ne gândim ce serviciu mare ar aduce pentru dezvoltarea litera-

¹⁾ Kurt Breysig, *Vom geschichtlichen Werden*, 1925—26.

²⁾ Ch. Blondel, *Introd. à la psychol. collective*, 1928.

turii naționale o revistă ce s'ar ocupa de *Studii Eminesciene*, care ar clasa diferitele păreri, însemnări și contribuții, interpretări și studii relative la Eminescu; le-ar discuta, le-ar aduce astfel la cunoștința generațiilor de tineri studiosi, ori a cercetătorilor cari nu le pot găsi decât sub forma unui titlu bibliografic su chiar a avea, izolate în bibliotecă, prin reviste... Câte corelații și sugestii folositoare pentru Eminescu și pentru întreaga noastră literatură nu s'ar putea ivi? În felul acesta discuția și munca științifică despre opera lui Eminescu s'ar disciplina, s'ar facilita și ar da roade nespuse de frumoase. Deabia atunci s'ar putea încerca o completare sigură a biografiei sale cu laturi care au devenit legendare sau anecdotice. Numai atunci am putea începe o ediție critică a operei lui Eminescu.

Și dacă cercetările despre marele poet ar mobiliza aproape întreaga activitate a acestei reviste, ar rămănea ceva și pentru alte preocupări de critică și istorie literară, despre alți scriitori: să nu uităm că Eminescu este reprezentantul unei epoci întregi și a făcut școală...

Dar poate aceste gânduri vor părea ciudate, mai ales acum, când vântul întereselor materiale și furtunile, care n'au rupt încă legăturile temeinice ale epocii noastre cu trecutul, dar au reușit să le arunce în ceața nepăsărilor, se deslănțuiesc deasupra preocupărilor zilnice... Totuși, acei ce descopăr mereu unda pură și desfătătoare de suflet, care-ți înflorează gândul spre probleme nouă, când îl citești pe Eminescu, vor avea poate aceeași impresie, căutând un sprijin în noianul de date ce tind să-i deslușească gândul.

Rom. Demetrescu

ANTE FESTUM

Numărul viitor al „Societății de mîine” va fi unul dintre nrele cele mai bogate și reprezentative ca probleme actuale de cultură, știință și viață literară. Vom rezuma, cu ajutorul unor distinși colaboratori, rezultatul silințelor de o decadă întru refacerea României unite. Vom sărbători ziua de 1 Decembrie în mod cuvenit. Țara este pregătită sufletește pentru marea sărbătoare jubilară.

Ralph Waldo--Emerson

Viața morală cea mai curată va trebui să fie introdusă, nu numai în viața indivizilor, ci în toate măruntaiele organismelor de stat, în organismele statelor, ca și în viața internațională a popoarelor.

Acele popoare vor avea viitorul, cari vor realiza cea mai înaltă moralitate; celeritate rămânând niște simple epizoade, cari vor pregăti viața altora.

S'a dus timpul statelor bazate pe mari armate permanente, al organismelor de stat bazate pe baionete, pe violențe, pe carceri cari toate presupun bruta, jaful și imoralitatea, cari au dus la dezastru în trecut mari popoare, și cu cari nu ne mai putem juca fără pedeapsă după marsele războiului.

În aceasta privință viața poporului american începător și viața marelui Emerson ne poate servi de pildă anticipată. S'a născut în 1803 dintr'o familie de refugiați, puritani, cari au dat o serie mare de oameni de știință și virtute. S'a socotit printre ascendenții săi 20 de păstori, o legiune de teologi și oameni de litere, de pioneri ai civilizațiunii, unde s'a acumulat timp de secole, odată cu tradițiunile de cultură, gustul de independență și de viață interioară cari fac pe filosof.

Este necesar de a vedea condițiunile în cari s'a dezvoltat viața americanului din primele timpuri. Refugiați din Europa, din Anglia tradiționalistă, pentru a-și apăra independența lor de gândire și patrimoniul lor moral, primii coloniști au găsit o țară virgină, păduri milenare, cari nu au văzut secură, câmpii nemărginite, netăiate de fierul plugului.

Părăsind mormintele strămoșilor și societatea în care s'au născut, cari făceau parte integrită din sufletul lor, căzuți în mijlocul pustietății americane, cum se face ca aceste crâmpene rupte din lumea veche nu au pierit în lumea nouă și nici nu s'au sălbătăcit? Cum se face iarăși că este o mare deosebire între ceea ce s'a dezvoltat ulterior din coloniștii Americii de nord și între ceea ce s'a dezvoltat de asemenea din coloniștii Americii de sud? Explicația este că fiecare colonist a plecat din patria veche, ducând cu el zeii familiei lui, ai patriei lui, și, lăsând în mod forțat acasă, viștile cari împiedecau progresul în țara de origine.

Cari au fost zeii, cari au ținut sus steagul cultural între coloniștii Americii de nord? Acești coloniști în primele timpuri trăiau în colibe făcute din arbori neciopliți cu niște ferestre practice în lemn și astupate cu hârtie mulată în

uleiu prin cari primeau o penibilă lumină.

Și având drept masă genunchii, ei citeau biblia în care își găseau reconfortarea lor morală. Această carte care a făcut să crească, să se înmulțească, să se transforme milioane și milioane de oameni, în decurs de veacuri, a cuprins în sine energia morală care a pus baza Americii de nord. Încunjuțați de păstoriile lor, în bisericile lor improvizate, coloniștii americani căutau să realizeze principiile biblice, pe când mâna și geniul lor transformau colibele primitive în sate și satele în orașe înfloritoare, punând bazele industrializmului care a dat mai târziu Statelor Unite avântul gigantic pe care toți îl cunoaștem. Este aici o dovadă vie că spiritul creiază totul, că moralul primează, că spiritul este singura realitate.

În America întruchipată de acești coloniști a existat virtual America războiului independenței de mai târziu, America ca mare putere de astăzi, ca și gigantica desfășurare de viață pe care o va avea această Americă în viitor.

În această atmosferă morală a fost crescut Emerson. A fost condus pe căile Evangheliei. Părinții trăiau la umbra unei pietăți severe, și nu-și creșteau copiii decât pentru Dumnezeu și împărăția lui. Regim intelectual riguros. Viața materială extrem de vulgară. Unul din Emerson a rugat providența ca să-l păzească pe el și pe descendenții lui de blăstemul bogăției.

Tatălui său îi lipsea adesea strictul necesar. În familia lui, totdeauna s'a dus grija zilei de mâine. Undeva în scrierile lui Emerson, ne spune: copilul va fi ceea ce îl creiază mama lui. Mama lui Emerson a fost cu adevărat o femeie desăvârșită. Dar nu numai mama lui a vegheat primele lui începuturi. Au vegheat încă două femei de cea mai curată viață morală: Sarah Bladford care a condus și studiile grece-latine ale tânărului și, în deosebi, sora tatălui său, Mary Moody Emerson, sau tanti Mary, cum i-se zicea îi intimitate și care era o femeie superioară. Această femeie era calvină, însă era în curent cu filozofiile lui Platon, Plotin, Marcu Aureliu, Milton, Byron

La 1840, parcurge Statele Unite, semănând și recoltând rezultate strălucite. În 1847 a ținut conferințe în Anglia. Dela 1850, devenit șampionul filozofiei spiritului în lumea pe care el o numea „America în formațiune”, a întreprins o temeinică activitate la început rău primită, iar până la 1860, a făcut să apară „Poeme” două serii de „Încercări” apoi „Reprezentative Men” și „English Traits” cari conțin esența gândirii sale. Pe

această vreme se ducea lupta pentru desființarea sclăviei morale.

Cu aceasta începe o nouă și ultimă epocă în viața filozofului. Atitudinea publicului s'a schimbat radical. La 1860, la vârsta de 57 ani, odată cu bătrânețea, apare „Gloria”. După 30 de ani de sfârșiri uriașe, pentru a-și ridica contimporanii la viața spirituală, lumea a dezarmat și a venit la el ca la un salvator.

La 1867, Universitatea Cambridge care altădată l'a eliminat ca impostor, îl numește doctor în legi și litere și îl înscrie în cartea sa de onoare. Toate instituțiile s'au grăbit a-i aduce omagiile lor.

În 1875 e numit membru corespondent al institutului Franței. Dar faptul cel mai caracteristic și mai duios a fost omagiul ce i-s'a adus de populația orașului Concord, unde a trăit, a lucrat și a murit.

În 1872 un incendiu îi distruge casa și tot avutul. Conducătorii orașului îl determină să facă o călătorie în Egipt. În acest interval, fără voia lui, poporul îi reclădește casa și îi reconstituie interiorul. Primit la înapoiare, cu dangăte de clopote și cu mare ceremonie, Ralph Waldo Emerson a mai trăit în casa construită ca omagiu de aceea care de altădată l-au batjocorit, înconjurat de adorațiunea tuturor, încă zece ani, și la 27 Aprilie 1882, după o indispoziție de câteva zile, se stinge în mod stoic intrând în veșnicie cu toată seninătatea.

Toată America intelectuală l'a condus la ultima locuință. A meritat a i-se pune pe mormânt aceste versuri scrise de el însuși:

Ca și paserea prudentă care prevede furtuna,
Mi-am strâns pânzele în fața vântului desti-

[nului.

Cu mâna pe cărma și cu noaptea deasupra
[capul,

Ascult încă vocea auzită de dimineață:

„Rămâi umil, credincios și fără gând trist,
Alungând înfricarea, mergi totdeauna
[înainte.”

Portul e aci, cu totul aproape. Merită osteneală de a înfrunta pericolele trecerii.

Și valul care te poartă este o încântare.

În viața sa particulară s'a apropiat de perfecțiune: Simplitate, bunăvoință, iubire de aceea e nobil și just; a avut în adevăr toate însușirile unui înțelept crescut la școala Evangheliei. Și existența sa este o pildă sublimă de perseverență în mijlocul tuturor furtunilor pentru valorizarea idealurilor celor mai curate.

A trăit într'o țară îndepărtată și într'o epocă care nu este a noastră; însă împrăjările se aseamănă.

Poporul nostru îi trebuie asemenea pilde și conducătorii lui viitori vor trebui să se recruteze, nu dintre profitori, ci dintre eroii morali ai neamului.

Ioan Colfescu

șef-judecător, consilier.

(Fragment dintr'o conferință la Ate-neul Român din Turda).

Povestea mormintelor

Trăia odinioară în Răsărit, un popor mic, temător de Dumnezeu și cinstind amintirea strămoșilor. Oamenii își munceau cu drag pământul și se mulțumeau cu puținul, pe care li-se da o muncă cinstită. Învățaseră să ridice altare la fiecare răspântie de drum, în mijloc de poene și margini de hotare. Țara aceasta părea un templu, iar locuitorii ei slujitori ai altarului. Vorba le era cumpătată, gluma cu rost, iar răsbunarea înțeleaptă. N'aveau legi scrise, dar toți cunoșteau poruncile legii și ei se supuneau. Veni însă o zi, când soarta ce cârmuește popoarele, le turbură sufletele și le schimbă rostul. Năvăliră din Apus șapte triburi puternice, cutopind țara cea mică din șapte părți.

Poporul cel mic încercă zadarnic să li-se împotrivescă năvălitorilor. Jumătate din țară le fu cucerită, oștile nimicite, femeile și copiii târați în robie...

De nicăiri nici un ajutor. Nici jertfele, nici umilița nu mai putea opri blestemul.

Nu mai rămase decât o fâșie de pământ necucerită. Aici și-au adunat relicvele și aici aveau îngropate comorile sfintelor amintiri.

— Atotputernice, ridică zid înalt, să lege cer de pământ și oprește-ne dușmanii. Despică pământul până în adâncul măruntaielor sale și tae calea dușmanilor noștri. Pornește potop, întinde o mare largă între noi și cuceritorii. N'avem decât o fâșie de pământ din țara de odinioară. Aici ne sunt florile, cântecile și lacrimile. Aici ne sunt îngropați morții. Vor veni dușmanii și ne vor ucide cu mâini impii poveștile și numele. Vom pieri fără urmă, și atunci pentru ce ne-am născut, când n'am eucerit nimic din veșnicie? Și care este răsplata vieții dacă nu veșnicia.

Ne-ai învățat că nu este moarte. Un mormânt are o piatră în care îi stă săpată povestea. De ce noi să pierim fără amintirea existenței? Dacă o toții ne vom preface în mormânt, cine să ridice o piatră la căpătâiul nostru, să le amintească celor ce vin despre existența noastră?

Astfel se ruga marele preot și rugăciunea lui închidea desnadejdea unui popor.

Lui Dumnezeu i-se făcu milă de nevinovația celor ce piereau și trimițând un vis preotului îi arătă calea mântuirii.

Iar acesta eșind înaintea poporului le vorbi astfel sub stăpânirea poruncii divine:

— Dumnezeu atotputernic, făcătorul de minuni, ne cere nouă, oamenilor minunea să tăiem prăpastie adâncă până în mijlocul pământului, să legăm cer de pământ închizând calea dușmanilor! Să așternem în drumul lor un cimitir proaspăt, un cimitir din copiii, tații și soțiile noastre. Să aducem jertfa cea mai mare,

adusă vre-odată.

Să ne așternem trupurile în drumul dușmanului. Să ridicăm un cimitir și sfînțându-ne pământul prin morminte, să-l prefacem în blestem în fața dușmanilor. Cine va îndrăzni să treacă în goana cailor peste mormintele sfinte? Insuși moartea va veghia la căpătâiul nostru, neînvinșă moarte și ne va răsbuna. Vom scrie pe fiecare cruce blesteme îngrozitoare. Ne vom preface sufletele în otravă și amestecându-le cu aerul cimitirelor le vom spurca sângele. Ne vom preface în stafii, a căror somn a fost tulburat și vom sugruma pe cei blestemați. Spada dușmanului se va frânge în crucea dela capul nostru. În miez de noapte ne vom preface în monstri cu mii de ochi și vom speria caili ce pasc iarba otrăvită. Stăpânii le vom turbura somnul, cu vise groaznice și răsbunătoare.

De partea noastră va sta taina înfricoșată a morții. Vom picura în urechile lor murmurul misterioaselor morminte. Vor vorbi bulgării cimitirului în cuvinte aspre și amenințătoare. Luna va lumina schelete, întunericul va ascunde ochi înfricoșători.

Le vom așterne în drum un cimitir, iar caili lor sălbateci vor tremura printre morminte. Vor necheza de spaimă și aruncându-și stăpânii din șea, le vor zdrobi țestele cu copitele. Pe cei îndărătnici îi vor purta în besna nopții, iar sufletele noastre urmărindu-i în chip de strigoi, vor înspăimânta armăsar și stăpân, le va deschide prăpastie, rostogolindu-i în brațele morții.

Dumnezeu ne cere nouă oamenilor minunea. Ne cere cea mai înfricoșată jertfă adusă vre-odată. Să ne înjunghiem pruncii și să-i astupăm cu mâinile noastre.

Nu vor rămâne decât o sută de perechi păzitori ai amintirii noastre. Vor scăpa de urgia dușmanului, căci au hotărât un cimitir. Ei rămân să povestească nepoților despre jertfa noastră și noi vom trăi în ei. Murind, rămânem nemuritori în amintirea celor ce trăesc. Toți vom fi un mormânt, vor fi însă suflete să îngrijească de florile din țintirim...

Și într-o noapte s'a adus cea mai mare jertfă auzită vre-odată. Un popor s'a jertfit pentru nemurire. Un popor se căsătorii cu moartea, pentru a deveni nemuritor...

Cei rămași au scris pe fiecare piatră dela căpătâiul morților marele blestem: „Blestemat să fie oricine ar încerca să tulbure pacea celor duși. Să îi sece sângele în vine, să i-se strecore nebunia în suflet. Inima i-o roadă vermii spaimei. N'aibă parte de odihnă, nici dor de țară, nici dor de soție. Să piară fără mângâiere și fără urmă.”

Au sădit flori pe morminte și le-au udat cu lacrimile lor...

Când au venit dușmanii și au dat peste

cimitirul de morminte proaspete s'au umplut de o spaimă neînțeleasă. Caili lor tremurau și necheau înspăimântați, neîndrăznind să calce pe pământ de țintirim. Loviți până la sânge de pintenii stăpânului, săltau nebunește, și rupând frâne, s'așterneau într'un galop repede ca vântul, sburau fără țintă, urmăriți de blestemile morților, până când cădeau fără viață, ucigându-și stăpânii sub greutatea lor.

Oastea din urmă îi împingea pe cei dinainte, încrezuți în puterea numărului. Vedeau moartea și se întăreau să se lupte cu ea. Incercau să dărâme crucile albe și își striveau mâinile. Incercau să înfrângă moartea și pieriau ca niște frunze nemernice în vijelie...

Falnică oaste pierise fără urmă. Se nimicise cum se destramă o pânză de paianjen în jocul furtunii.

Au trecut sute de ani. Cei rămași din poporul cel mic se înmulțiră și au început să simtă pământul prea strămt pentru ei. În cimitirul sfânt iarba crescu bogată, iar caili lor flămânzeau pe răpele stepe.

— Morții sunt lipsiți de trebuinți. Ei nu cer pâine, pe când copiii noștri mor de foame. Amintirea strămoșilor o avem în suflet, să arăm peste trupurile lor. Până când să ne închidă un cimitir drumul spre viață? Le-am plătit tot ce le datoram, netulburându-le odihna secole de arândul. Dar fără somn sunt cei morți, de ce să ne mai încetinăm pașii când trecem pe lângă mormintele lor.

Astfel vorbiră cei răi, iar alții le răspundeau:

— Jertfa părinților noștri a fost mare ca o minune. Se cuvine să le păstrăm amintirea în veșnicie. Ei s'au făcut vrednici de acest prinos. Ne-au scăpat de piere, lăsându-ne numele. Acum să-i alunghim din lăcașurile sfinte? Mai fi-va jertfă când nu va fi răsplată? Vom deschide drum liber dușmanului fără să avem tărie în brațe și bărbăție în suflet.

Dar cei răi au învins, cimitirul fu arat și semănat.

Holdele erau bogate, bobul de grâu plin și galben ca aurul. Pâinea era albă și nutritoare.

Se încinse sărbătoarea belșugului în întreagă țară.

Pe când însă se veseleau și își băteau joc de morți, veni din spre hotare un sol și îi vesti că năvălesc din Apus popoare fără număr.

Inebuniți au prins arma să se apere! Au încins sabie și cei mai slabi, dar erau un strop în marea dușmană.

Cimitirul cu holdele bogate hrănea, iar nu înspăimânta dușmanul. De crucile dărâmate își legau caili, lăsându-i să pască. Înaintau fără împotrivire. Cuceriră și pustiiră țara din margine în margine, și piatră peste piatră n'au mai lăsat în țara, care și-a bătut joc de amintirea nemuritorilor strămoși.

Ion Munteanu

FAPTE, IDEI ȘI OBSERVAȚIUNI

Schimbare de regim

După o neliniștitoare criză politică de o săptămână, *Inalta Regență* a încredințat domnului Iuliu Maniu, șeful Partidului Național-tărănesc, formarea noului guvern. Evenimentul se bucură de un răsunet cu mult prea mare, pentru a nu ne opri și noi o clipă asupra lui. S'au înălțat doar rugăciuni de mulțumire la cer, și s'au cutreierat străzile cu lampioane triumfale... Pentru un moment ne credeam întrași din nou în entuziasmul fără seamăn din 1918...

Cei în mâinile cărora se găsește destinele acestui neam, dând o astfel de rezolvire crizei politice, au dat ascultare glasului imperios al țării. De faptul acesta nimeni nu se poate îndoii; el este primul motiv pentru care evenimentul preste gândul observatorului social. Democrația și-a ridicat mândră și triumfătoare capul. De zece ani asistăm la lovirea și batjocorirea ei. Nu odată cele mai distinse spirite ale nației au lovit-o peste față. Nu odată am asistat la tristul spectacol al părăsirii ei de către cei mai devotați credincioși, de cei ce ne-au învățat să credem că ea este legea acestui neam. Cu cât glasul ei a fost mai înăbușit, cu atât brațele i-s'au oțelit. Astăzi glasul poate grăi liber și brațele pot începe fapte.

Al doilea motiv este în strânsă legătură cu întâiul. Dând drept de afirmare democrației *Inalta Regență* și-a câștigat cel mai puternic reazim, de care avea nevoie. Și reazimul trebuia căutat acolo, în masele adânci și frământate. Trebuia dat odată mulțimilor încrederea că acolo sus se judecă drept, peste urăta și patimașă hărțuire a partidelor. Criza dinastică, care ne-a drămuțit cu atâta cruzime puțința de umire și ne-a sădit atâta îndoială în suflet, o credem rezolvată până și în judecata celui mai umil cetățean al acestei țări. Și nu puțin lucru este acesta. Gândiți-vă cât ne-am săbătut, o jumătate de veac, pentru a da țării o credință monarchică. Dreptatea făcută democrației va și să îndoiască și să adâncească puterea acestei credințe.

Al treilea motiv, nu mai puțin important și el, este mărirea solidarității naționale. Un centralism feroce, pe care l-am condamnat de atâtea ori, care ne trimite din regatul jugoslav exemple atât de triste, a încredințat într-un mod îngrijorător relațiile dintre provinciile românești. Datorită lui sărbătoarea primei decade de dacoromânism era să audă și altceva decât innuri de slavă... Avem toată încrederea că nația ascultată va da Alba-Iuliei, nimbul de strălucire pe care-l merită.

Lucrul acesta am dori să fie înțeles mai ales de ardelenii, cărora noi ne adresăm în primul rând totdeauna. Prin rezolvirea crizei politice s'a făcut un act de dreptate țării întregi nu numai Ardealului. Nu mai vrem mesianisme, fie ele chiar ardelenesti! Mesianismele politice, mai ales atunci când e vorba de consolidarea cu răgaz și chibzuită, de care avem noi acum nevoie, fac mai mult rău decât bine. Ele pot aduce deziluzii cu mult mai mari decât entuziasmul care le-a dat naștere. Și deziluzii aveam prea destule.

Noul guvern se va izbi de greutăți într-adevăr uriașe. Ele sunt tot atât de mari din punct de vedere economic, cât și social și cultural. Dela postul nostru vom scrie

rezolvirea lor cu aceeași obiectivitate și cu aceeași dragoste de nevoile celor mulți, pe care am dovedit-o și până acum.

Horia Trandafir

Sărbătoarea Poloniei. — Cu însuflețirea cu care a participat la sărbătorirea deceniului de independență a Cehoslovaciei, opinia publică românească participă și la sărbătorirea polonă. Dacă interesele mai strânse, atât economice cât și sufletești, precum și tovarășia de arme ne îndemna să rostim și recunoștința numele poporului cehoslovac și al luminaților lui conducători, nu mai puțin vom face aceasta când e vorba de Polonia.

Pentru poporul românesc, în deosebi în epoca redesteptării lui naționale, Polonia martiră a fost un simbol uriaș și plin de nădejdi. Svârcolirile tragediei ei o simțeam până în cele mai ascunse cute ale inimei.

O bună parte din flacăra divină care strălucea în ochii profetului Mickiewicz s'a coborât și în ochii revoluționarilor noștri dela 1848. La picioarele catedrei lui dela Collège de France, din Paris, au învățat mulți din înflăcărații tineri pașoptiști, ce însemnează cultul și jertfa pentru nație. Scrierile lui inspirate câte dureri n'au mângâiat și câte nădejdi românești n'au înflorit... O bună parte din schinguirea poloneză o simțeam în carnea noastră.

Iată pentru ce am urmărit cu sentimente atât de prietinoși toate bucuriile și durerile Poloniei renăscute. Și iată pentru ce participăm astăzi cu atâta însuflețire la bucuria ei cea mare.

Opera de consolidare internă și de civilizație pe care o sărbătorește Regatul Leului Alb ne umple de o justificată mândrie. Ea este un formidabil argument pentru dreptul la existență al statelor naționale tinere, drept pe care încearcă să-l conteste, unii cobitori ai Europei, strâmtă la cap și seci la inimă. Oricine a avut ocazia să arunce o privire peste dezvoltarea economică a statului vecin, sau îndeosebi peste stufoasa și tinerească lui dezvoltare culturală și artistică, a încercat sentimentul plin de înviore al unei puteri renăscute și al unei dreptăți făcute, cu prisosință. E adevărat că aproape ca toate statele noi, Polonia a avut de luptat cu enorme dificultăți de ordin social și politic intern. Vechile uri au încercat și acolo să mai muște din suflete, nu odată. În momentul suprem Providența — în legătură cu care nație se poate vorbi, oare mai mult de o intervenție divină? — Providența i-a dat omul. În fața lui, ea prin minune, patimile s'au mulecomit și energiile s'au așternut la faptă.

Lui, și nației cu istoria căreia sufletul lui s'a contopit trimitem și noi astăzi salutul și omagiul nostru frățesc.

Lucian Blaga a fost recunoscut, la Berna! — Agenția „Rador” ne-a trimis, din capitala Elveției, o telegramă, ale cărei cuvinte sunt tot atâtea lovituri de biciu peste obrazul criticilor noștri numiți prin decret, publicat în Monitorul Oficial. În fața unei săli pline cu un serios și atât de chibzuit în aprecieri, public elvețian, dl Hugo Marti, cel mai bun critic dramatic de acolo, a ținut o conferință întreagă despre poetul Lucian Blaga. Ultima lui dramă *Meșterul Manole* a fost înfățișată și apreciată cu înaltă competență; două acte au fost citi-

te, în traducere germană și au stors aplauzele chibzuitorilor ascultători. Nu numai atât: unul dintre ei, care se întâmpla să fie chiar directorul Teatrului Național din capitala elvețiană, a strâns călduros amândouă mâinile fericitului autor și i-a promis că va lua-o în repertoriu ei. Și vă rog să credeți că acolo trăesc directori de teatre cari se țin de cuvânt...

De ceilalți, Lucian Blaga și cei cari îi admirăm arta atât de profund umană și de o atât de înaltă spiritualitate — am cunoscut destui. De când dramele poetului ardelean au intrat în literatura română, nimbate cu o atât de nobilă originalitate, numai de promisiuni am avut parte (nu mai amintim de injurături; după sărbătoarea dela Berna ele sunt blasfemii). Din ele s'au realizat doar două: *Zamolxe* s'a jucat în unguște la Cluj, iar *Daria* — care nu este cea mai bună dramă a lui L. B. — la Cernăuți. Bucureștii a promis, Craiova deasemenea, Iașul și Clujul românesc nici n'au voit să audă.

Meșterul Manole, acea operă de artă atât profund românească se joacă la Berna... Am așteptat până la această usturătoare mustrare...

Vor mai rezista oare comitetele noastre teatrale și după ea? Ar fi o rușine pe care vom ști să o înfierăm cu toată energia!

Red.

Pentru „Universitatea Populară N. Iorga” din Văleni

(Urmare din pag. 374.)

Atâția dintre cei cari și-au sfințit simțirea între pereții Universității din Văleni dețin astăzi situații importante în organizația noastră de stat și se găsește pe cele mai înalte trepte ale ierarhiei noastre sociale.

Ei au acuma puțința de a-i fi sprijinitori. — Aducându-și deci aminte de locul unde și-au format ființa lor morală și să nu rămână nepăsători la această chemare, ce în rândul întâi, lor li-se aresează.

Și toți ceilalți, până la cel din urmă tânăr care a trecut pela școala din Văleni se pornească la acțiune stăruitoare pentru strângerea de fonduri, să adune ban cu ban și să pună astfel fiecare o petricică la temelie clădirii Universității Populare „Nicolae Iorga”.

Își vor îndeplini astfel o datorie față de instituția de cultură al cărei nume va rămâne pentru totdeauna legat de înfăptuirea Universității noastre naționale și politice și vor aduce o rază de bucurie în ochii profesorului Iorga, căruia măcar atât i-se cade pentru ce a dat neamului său.

Președintele Asociației Cursiștilor dela Văleni

D. V. Ţoni

P. S. Listele de subscripție și orice alte informații privitoare la strângerea fondurilor, se pot cere dela dl Ilie Al. Ardelean, casierul central al societății. — Palatul Ligii Culturale, Bulevardul Șchitu Măgureanu No. 1. București I.

BĂI

cu renume mondial și localități
de recreație

Pensiuni, internate, cămine pentru fete și băieți.

Prețul întregii pensuni pentru copii 140, pentru adulți 150 franci elvețieni, preț valabil pt. 4 stațiuni balneare pe lângă un sejur de o săptămână. Preferințe pentru 1000 de familii. Prospekte. (Porto pentru răs-puns).

Biroul de pensuni Pestalozzi
(Fédération Internationale des
Pensionats Européens)
Budapest, V., Alkotmány-utca
4. sz. I. (Telephon: Teréz
242-36.)

Kurorte und Erholungshome:

În Ungaria: Budapest, Siofok. În Elveția: Genf*, Lausanne*, Neuchatel*, Luzern, Montreux*, Zürich*, Lugano, St. Moritz. În Franța: Paris*. Deauville, Trouville, Biarritz, Aix-les-Bains, Grenoble*, Evian (Genfer-See), Chamonix. În Riviera franceză: St. Raphael, Cannes, Nizza*, Juanles-Pins, Monte-Carlo, Menton. În Anglia: London*, Cambridge*, Brighton, Folkestone. În Italia: San-Remo*, Nervi, Venedig, Bordighera, Abbazia, Riccione, Rom*, Neapel*, Palermo, Meran. În Austria: Wien*, Zell-am-Zee, Linz*, Innsbruck*, Salzburg*. În Germania: Berlin*. În Belgia: Ostende. În Africa: Algir, Tunis.

* În localitățile cu steluță sunt internate permanente, căminuri pentru fete (și pentru adulți) deschise anul întreg. Celelalte pensuni în stațiunile balneare sunt deschise numai în Iulie, August și Septembrie. (Avantagii pentru călătorii în grup (25—50%). Vagoane speciale Pullmann. Prețurile în decursul anului școlar (dela 15 Septembrie) 110 fr. elvețieni lunar.

„SCHMOLLPASTA“ S. A. BRAȘOV

Fabrică de Cremă de ghețe
Premiată la 30 de expoziții

Adresa abonatului:

Cassa de Păstrare și Banca de Credit din Cluj Soc. An. Cluj, Piața Unirii No. 7.

Capital social:
85 milioane lei

SUCURSALE:

DEJ, SÂNMĂRTIN,
ALBA-IULIA, TG.-
MUREȘ, ORADEA.

Face toate operațiunile bancare în modul cel mai avantajos

Bancă autorizată pentru valute. - Antrepozit lângă calea ferată.

INSTITUTE AFILIAȚE:

Cassa de Păstrare din Turda-Arteș în Turda; Banca Economică și Cassa de Păstrare din jud. Alba, Aiud; Banca Poporală S. A. în Huedin; Banca de Credit din Gherla S. A. în Gherla; Cassa de Păstrare din județul Odorheiu Soc. Anon. în Odorheiu; Cassa de Păstrare și Credit din Gheorghiu și jur Societate Anonimă în Reghinul-Săseșc.

INSTITUT COZMETICAL

(CABINET DE INFRUMUȘETARE)

TIMIȘOARA,

I. Str. Prinț Eugen de Savoia 6, etajul 2.

CUBIC ETELCA,

SPECIALISTĂ

Diathermia. (Manipularea cu val electric). Lampă Quarț (raze ultraviolete). Mediofor.

Electroterapie. Înlăturarea sbăclurilor și tuturor semnelor bătrânețel.

Cultivarea feței: coșuri, pete de ficat, crețe, negi, bubite și pori. Înlăturare cu aparate electrice. Masajul feței cu mâna și cu aparate.

Înlăturarea perilor neplăcuți temporari și complet cu sistemul cel mai nou, cu diathermia. Îngrijirea părului. Văpșirea părului și pielea capului.

Îngrijirea brațelor anchilozale, a feței și nasului roșu. Cura de cojire, etc.

Cura de slăbire generală și locală; și anume a bărbiet, cefei, glesnelor și altor părți a corpului.

Produsele cosmetice de frumusețare, cari conțin materia vindecătoare folosesc sigur și rapid, le elaborez în regie proprie. CONSULTAȚII: 9-6 OARE.

Volumul
de poezii

Măine

ediția a doua,
se găsește de
vânzare la
toate librăriile
principale
din țară.

*

Un exemplar:
lei 60.